

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

LIV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1941.

2. SZÁM

FOLYÓIRATA

FEBRUÁR

A tanítóhiány megelőzése.

A megnagyobbodott Magyarországon az új kérdések egész sorozatát kell megoldanunk. Így új kérdés elé állítja a tanítóképzést is. A tanítóképzés 1938. évi nagy reformjának fő célja az volt, hogy a tanító még erősebb lelki fegyverzettel induljon nemzetmentő, nemzetnevelő feladatainak megoldására, egyik jelentős mellékforrása volt azonban az oklevél-túltermelés. Erre nézve a népiskolai tanítóképzésről szóló törvényjavaslat indokolása a következőket mondja: „Itt kapcsolódik a kérdés megítélésébe a tanítói túltermelés rendkívül fontos ügye. A jelenleg működő tanítóképző-intézetek ugyanis a tanítóknak, főleg pedig a tanítónőknek olyan tömegeit zúditották a társadalomra, hogy elhelyezésük kérdése, illetőleg állástalanságuk felette nehéz feladatok elé állítja a kormányzatot”. Statisztikai adatok felsorolása után következőképp szól az indokolás: „Az abszolút számok olyan veszedelmes eltolódást igazolnak egyrészt a tanítónők előretörésében, másrészt az állástalanok számában, hogy az felveti a kormányzati felelősség kérdését is. A tanítói túltermelésben ugyanis nemcsak anyagi, hanem erkölcsi és társadalmi szempontból is nagy veszedelem rejlik. Anyagi vonatkozásban elsősorban a tanítóképzésre fordított áldozatok céltalanságának gondolata merült fel. Erkölcsi tekintetben nagy súllyal esik latba a jövőendő tanítónemzedék értékcsökkenése a kilátástalan jövő miatt. Társadalmi szempontból pedig megfontolandó, hogy a foglalkozás nélküli tömegek felgyülemzése könnyen vezethet a romboló eszmeáramlatok terjedéséhez... ezzel egyidejűleg azonban meg akarom szüntetni a mértéktelen tanítói túltermelés lehetőségét, korlátozni kívánom nemcsak a tanítóképző-akadémiák, hanem az azokra felvehető tanítójelöltek számát is.”

Az oklevél-túltermelés kérdése a népiskolai tanítóképzésről szóló 1938. évi XIV. t.-c. megalkotása óta — a területi megnagyobbodások révén — lényeges változáson ment keresztül. Dr. Hóman Bálint válas- és közoktatásügyi miniszter úr az 1940. évi november havában tartott költségvetési beszédében azt mondotta, hogy még 500 állástalan férfitanító és 2.000 állástalan tanítónő van. Azt is mondotta a miniszter úr egyik későbbi beszédében, hogy az állástalan férfitanítókat hamarosan el tudja helyezni. Így lassanként az a kedvező helyzet alakul ki, hogy nem lesznek állástalan férfitanítók, sőt határo-

zott jelek arra mutatnak, hogy rohamosan közeleg a tanítóhiány veszedelme.

Ezt a fenyegető tanítóhiányt szeretném bizonyos számok bemutatása mellett megvilágítani. Mielőtt azonban ezeket a számokat bemutatnám, meg kell mondanom, hogy előadásomban mely országtérsületekre gondolok, továbbá azt is érintenem kell, hogy a kisebbségi tanítóképzés kérdésével nem foglalkozom. Ez politikai kérdés.

Előadásomban az első bécsi döntéssel nekünk juttatott területekkel megnagyobbodott országot veszem figyelembe. Csak erre a területre vonatkozólag vannak megfelelő adataim. Ha erre a területre megvilágítjuk a helyzetet, akkor az ebből folyó következmények bizonyos feladatokat jelentenek Kárpátalja és az erdélyi viszcacsatolt területek számára is.

A Magyar Tanítók 1940/41. Évkönyve szerint a jelzett területen 13.277 férfitanító és 10.396 tanítónő működik. Ezeket az adatokat — illetékes helyen kapott felvilágosítás alapján — Irsa Ferenc igazgató állította össze. Ha ezekből a számokból levonjuk az izraelita férfitanítók (233) és izraelita tanítónők (141) számát (ezek utánpótlásáról az izraelita tanítóképzők gondoskodnak), akkor marad 13.044 férfitanító és 10.255 tanítónő.

Ezekből a számokból az utánpótlási százalék segítségével kiszámíthatjuk, hogy évente hány férfitanítót és hány tanítónőt kell képeznünk. Illetékes helyen azt a felvilágosítást kaptam, hogy a nyugdíjazás és elhalálozás folytán mutatkozó utánpótlási szükséglet átlagban 4%. Ez az utánpótlási szükséglet új állások szervezésével természetesen emelkedik. Volt már 5, sőt 6%-os utánpótlási szükséglet is. Hogy számításom biztos alapon nyugodjék, az utánpótlás nagyságának kiszámításához a 4%-ot használom. Magunkban azonban mindig azt kell ehhez még hozzáfűznünk, hogy a fejlesztéshez ennél több tanítóra lesz szükség. 4% mellett a 13.044 férfitanító utánpótlási szükséglete 521 tanító, a nők (10.255) utánpótlási szükséglete 410 tanítónő.

Kárpátaljával 2.269 tanító került vissza. Minthogy itt nem tudom, mennyi a férfiak és mennyi a nők száma, továbbá nem tudom, hogy ebben a számban mennyi a magyar és mennyi a ruszin tan nyelvü népiskolában működő tanító, statisztikámból kihagytam ezt a számot. Itt annak a megállapítását tartom fontosnak, hogy azt a három intézetet (az ungvári gör. kat. tanítóképző-intézetet, az ungvári gör. kat. tanítónőképző-intézetet, a munkácsi áll. (fiú és leány) tanítóképző-intézetet), amelyek e terület részére eddig is képezték a tanítókat, segíteni kell abban, hogy utánpótlási feladatukat (évi 91 tanító kibocsátása) megoldhassák. Erdélyben pedig annyi liceumot és tanítóképző-akadémiát kell — az anyaországhoz hasonló szellemben — felállítani, amennyit az ottani tanítóság utánpótlása szükségessé tesz. Az első bécsi döntéssel visszacsatolt Felvidéken egyrészt Kassán kellene liceumot és tanítóképző-akadémiát felállítani, másrészt a komáromi csonka tanítóképző-intézetet

is kifejleszteném, azaz ott is líceumot és tanítóképző-akadémiát szerveznék.

Előbb mondtam, hogy az első bécsi döntéssel visszacsatolt területekkel megnagyobbodott Magyarországon a tanítószág utánpótlására évi 521 férfitanítóra és 410 tanítónőre van szükség. — Most nézzük meg, hogy a tanítóképző-intézetek és a törvényileg szabályozott tanítóképző-akadémiák hogyan fogják ezt a szükségletet kielégíteni. E végből az összes líceumokhoz és tanítóképző-intézetekhez azzal a kérdéssel fordultam, tájékoztassanak arról, hogy a tanítóképző-intézet 2 osztályában mennyi a növendékek száma, és a líceum osztályaiban hányan szándékoznak a tanítóképző-akadémiára való felvételüket kérni. Arra is kértem választ, vajjon a tanítóképző-akadémiára jelentkezők — előreláthatólag — alkalmasak lesznek-e a felvételre. A válaszokat a következő 2 táblázat tünteti fel.

Hány férfitanító kap oklevelet a legközelebbi 6 évben?

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	1946.
1. Baja (All.)	20	25	—	5	13	12
2. Budapest (All.)	33	27	—	20	25	26
3. Debrecen (Ref.)	31	37	—	4	6	26
4. Eger (R. k.)	34	34	—	13	33	23
5. Esztergom (R. k.)	20	27	—	7	13	15
6. Győr (Kir. kat.)	25	21	—	13	20	16
7. Jászberény (Áll.)	29	19	—	14	8	15
8. Kalocsa (R. k.)	22	30	—	12	9	9
9. Kiskunfélegyháza (All.)	22	16	—	6	1	9
10. Komárom (Ref.)	—	23	—	—	—	—
11. Kőszeg (All.)	20	16	—	6	6	11
12. Léva (Áll.)	—	—	—	15	9	18
13. Miskolc (Ev.)	34	39	—	16	18	7
14. Nagykőrös (Ref.)	28	32	—	8	20	25
15. Nyiregyháza (Áll.)	26	26	—	19	21	17
16. Pápa (Áll.)	23	32	—	14	15	17
17. Pécs (R. k.)	26	30	—	18	13	24
18. Sárospatak (Ref.)	35	32	—	9	11	16
19. Sopron (Ev.)	15	28	—	11	7	20
20. Szeged (Kir. kat.)	33	35	—	9	17	25
Összesen:	476	529	—	219	265	331

Hány tanítónő kap oklevelet a legközelebbi 6 évben?

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	1946.
1. Baja (R. k.)	24	32	—	6	4	6
2. Budapest (All. II. ker.)	42	32	—	16	19	20
3. „ (Angolkisassz.)	52	42	—	12	15	12
4. „ (Orsolyarendi)	30	31	—	2	7	9
5. „ (Salvator.)	49	40	—	15	3	11

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	1946.
6. „ (All. VII. ker.)	47	34	—	32	51	33
7. „ (Ranolder.)	34	34	—	22	21	26
8. „ (Szt. Margit.)	30	37	—	6	4	6
9. Cinkota (All.)	26	25	—	5	17	22
10. Debrecen (Svetits r. k.)	32	29	—	7	16	20
11. „ (Ref.)	36	36	—	20	14	19
12. Dombóvár (R. k.)	20	22	—	7	2	12
13. Eger (Angolkisasszonyok.)	33	31	—	7	8	15
14. Esztergom (Irg. nőv.)	35	30	—	22	7	11
15. Győr (All.)	25	32	—	18	18	18
16. „ (Orsolyarendi.)	40	20	—	6	4	25
17. Kalocsa (R. k.)	21	18	—	7	9	7
18. Kassa (Orsolyarendi.)	—	—	—	30	27	25
19. Kecskemét (Angolkisassz.)	22	22	—	3	3	9
20. „ (Ref.)	32	16	—	9	15	16
21. Kiskunfélegyháza (R. k.)	21	25	—	16	10	17
22. Kiszárda (Orsolyarendi.)	18	28	—	—	—	—
23. Kőszeg (Domonkos-rendi.)	32	19	—	7	20	12
24. Miskolc (R. k.)	46	28	—	18	10	14
25. Nyiregyháza (Ref.)	39	36	—	9	16	14
26. Pápa (Irg. nőv.)	21	17	—	7	10	9
27. „ (Ref.)	27	18	—	5	1	8
28. Pécs (R. k.)	23	30	—	10	15	16
29. Sopron (Isteni Megváltó L.)	25	27	—	7	12	20
30. „ (Orsolyarendi.)	16	23	—	—	1	2
31. Szarvas (Ev.)	13	18	—	14	8	20
32. Szeged (R. k.)	38	31	—	12	13	13
33. Székesfehérvár (R. k.)	26	22	—	3	2	14
34. Veszprém (Angolkisassz.)	12	18	—	1	6	4
35. Zalaegerszeg (R. k.)	17	19	—	3	2	4
36. Zsámbék (R. k.)	34	18	—	10	9	10
37. Komárom (Ref.)	—	16	—	—	—	—
Összesen:	1.038	956	—	347	399	499

Az első táblázat azt mutatja, hogy 1941-ben 476 (45 férfitanítóval kevesebb, mint amennyire szükség volna), 1942-ben pedig 529 férfitanító végez. Ha figyelembe vesszük egyrészt azt, hogy ezekből többen — a jobb fizetés érdekében — nem a tanítói pályán helyezkednek el, másrészt pedig az állástalan tanítók rövidesen mind elhelyezkednek, sőt helyenként már nehezen találnak férfitanítót, azt kell mondanunk, hogy a férfitanító-hiány részlegesen már itt van, őszre vagy karácsonyra pedig egyáltalán nem lehet majd férfitanítót kapni. Ez a hiány 1943-ban rendkívüli módon fokozódik azal, hogy ekkor nem kerülnek ki új okleveles tanítók. Kérdésünk szempontjából a legszomorúbb az a kép, amelyet az akadémiákból kikerülő okleveles férfitanítók száma mutat. Adataim szerint 1944-

ben 219 férfitanító végez. Természetesen ennyi is csak akkor végez, ha a tanulmányi előmenetel,¹ az alkalmassági vizsgálat, az egészség körül nem lesznek nehézségek, és ha azok, akik most ezt a szándékukat hangoztatják, e mellett meg is maradnak. Ha a dolgok az eddigi menet szerint haladnak tovább, akkor a jelzett nehézségek még kisebbitik ezt a szomorú kicsiny számot. (219). 219 férfitanító csak $\frac{2}{5}$ része a valóságos szükségletnek. 1945-ben a végzetek száma (265), körülbelül a fele a szükségletnek. Tekintettel arra, hogy a mostani első évesekből még nagyon sokan elmaradnak, az 1946-ra feltüntetett 331 férfitanító is lényegesen le fog még apadni. Így a férfitanító-hiány, amely egy év múlva nemcsak helyenként, hanem országosan is mutatkozik, évről-évre még fokozódik. Ez a — eddig reménytelenül — fokozódni látszó tanítóhiány kétségbeejtő helyzet árnyékát vetíti elénk. Számokkal, és pedig megbízható számokkal dolgozom, ezért nem lehet mondani, hogy rémképeket látok.

Most nézzük meg a tanítónők helyzetét! A miniszter úr megállapítása szerint november havában volt 2.000 állástalan tanítónő. Mondjuk, az év végéig elhelyezkedik még 400 tanítónő, és akkor marad 1.600 állástalan tanítónő. Ha ehhez a számhoz hozzávesszük az 1941-ben (1038), az 1942-ben (956), az 1944-ben (374),² az 1945-ben (399) és az 1946-ban (499) végzendő tanítónőket, akkor a következő 6 évre 4866 tanítónő áll rendelkezésre. Ha ezekből leszámítjuk azokat, akik más pályán helyezkednek el, azokat, akik férjhezmennek és állást nem vállalnak, azokat, akik alkalmatlanság miatt nem vehetők fel az akadémiára és azokat, akik az internátusi kötelezettség miatt nem fogják kérni a tanítóképző-akadémiára való felvételüket, akkor ez a 4866-os létszám közelítőleg 3.800-ra apad. A hatévi tanítónői szükséglet 2.460. Így hat éven át (vagyis a 6. év végére) marad felesleg 1.340 tanítónő. A férfitanítószükséglet hat éven át 3.126. Kimutatásom szerint a következő hat év alatt 1.820 okleveles tanítót bocsátunk ki. Ha ezekből leszámítjuk azokat, akik más pályán helyezkednek el, és azokat, akik el sem jutnak az oklevélig, akkor nem marad több, mint 1.600. Ha a 3.126-ból levonjuk az 1.600-at, akkor a kapott szám: 1.526 mu-

¹ Már most egészen kétségtelen, hogy azt a növendéket, aki elégségesrendű, de egyéb feltételeknek megfelel, fel kell majd vennünk a tanítóképző-akadémiára. A vezetésem alatt álló intézetben a jelentkezők közül csak azokat hagytam el (nekik erről nem szóltam), akik előreláthatólag az elégséges érettségi bizonyítványig sem jutnak el. Intézetünkben a 28 harmadéves növendékből 20 akar tanító lenni. Ezek előreláthatólag alkalmasak is lesznek; 2 növendék egészsége körül lehet nehézség. A II. évfolyamban 39 növendék közül 33 akar tanító lenni. Lehet, hogy ezekből 8 nem lesz alkalmas, azért 25-öt vettem fel. Az I. évfolyamban 48 növendék közül 40 akar tanító lenni. Lehet, hogy ezekből 14 nem lesz alkalmas, azért a táblázatban 26-ot vettem fel.

² Sok szempontból érthető az a jelenség, hogy aránylag igen sokan tanári pályára óhajtanak menni.

tatja, hogy 6 év alatt ennyi férfitanító hiányzik. Ha valaki azt mondaná, hogy pótoljuk a férfitanítókat tanítónőkkel, akkor azt mondom, hogy ez bizonyos határon túl nem lehetséges. Osztatlan iskolába, tanyai iskolába, az V. osztályos fiúkhöz — a kivételektől eltekintve — nem lehet tanítónót beosztani. S ha ezeken a nehézségeken mind túltennők magunkat, akkor sem lehet hat éven át a férfitanítók hiányát (1.526) pótolni tanítónőkkel. Kimutatásom szerint ugyanis végeredményben csakis 1340 olyan tanítónő marad, akikre a tanítónők pótlása szempontjából nincsen szükség. A további erdélyi szükségletek és az iskolák fejlesztése szempontjából szükséges tanítókat nem is vettem figyelembe. Azt pedig mindenki egészen természetzerűnek tartja, hogy szép számmal keljenek majd ezekre a célokra is tanítók.

Mínt hogy a tanítónői szükséglet fedezésére a tanítónők-képzők és a nők részére felállítandó tanítónők-képző-akadémiák — táblázatom szerint — a legközelebbi 8—9 évben elegendő tanítónót képeznek,³ a tanítóhiány szempontjából csak a férfiakat nevelő tanítóképző-intézetekkel és az azok helyébe lépő tanítóképző-akadémiákkal kell foglalkoznunk. Annak ellenére, hogy a továbbiakban csak a férfitanító-képzésről beszélek, a tanítóképzés természeténél fogva előadásom jórésze a tanítónők-képzésre és a tanítónőkre is vonatkozik.

Az első teendő olyan rendelet kibocsátása, amely kimondja, hogy az 1941/42. tanévtől kezdve a liceumba elsősorban olyan növendékeket veszünk fel, akik a tanítói pályára készülnek, és csak másodsorban vesszük fel azokat, akik más pályára óhajtanak menni. A felvételt pályázat alapján kellene megoldani. Ilyen módon az igazgatónak jobb áttekintése lenne a kérelmezők számáról és minőségéről. Nézetem szerint körülbelül 2.2 előmeneteli középfértékig kellene mindenkit felvenni, aki tanító óhajtott lenni, a további felvételt (45-ig, illetőleg 50-ig) az igazgató belátására kellene bízni. A más pályára készülő jeles tanulókat azzal a szándékkal venném fel, hogy majd megnyerjük őket a tanítói hivatásnak.⁴

Hogy a liceumba sokan jelentkezzenek azzal a szándékkal, hogy a tanítói pályára készülnek, annak elengedhetetlen feltétele az, hogy a tanítói pályát kívánatosá tegyük. — Hogyan tegyük a tanítói pályát kívánatosá? Két módon: I. a tanító anyagi helyzetének javításával; II. több erkölcsi megbecsüléssel.

I. Hogy a tanító anyagi helyzetét hogyan javítsuk, erre nézve részletekbe nem bocsátkozhatom, hanem utalok a Magyar Tanító-

³ Azután itt is lehetnek hiányok. Sőt, ha az okleveles tanítónőket férfitanítók pótlására használjuk, akkor 4—5 év múlva már tanítónő-hiány is lehet.

⁴ Kérdésünkkel szorosan kapcsolatos a tanítóképző-tanárképzés is. Erről most csak annyit akarok mondani, úgy gondolom, az a vélemény fog kialakulni, hogy ennek módja a következő legyen: a tanítói oklevél megszerzése után az Apponyi-kollégiummal kapcsolatos 5 évi egyetemi képzés.

egyesületek Egyetemes Szövetsége emlékiratára. A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete is kéri a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat arra, teljesítse a Magyar Tanítóegyesületek Egyetemes Szövetségének a tanítóság anyagi helyzetének javítására irányuló kérelmét. Ha ez nem elegendő, akkor menjünk még tovább ebben az irányban. — A tanítóság anyagi helyzete javításának fő célja természetesen az, hogy minden tanító anyagi gondok nélkül élhessen nagy nemzetnevelői feladatának. A tanítói utánpótlás szempontjából pedig 4 irányban gyakorolna döntő, kedvező hatást. 1. Működő tanítók nem mondanának le tanítói állásukról, amint ez napjainkban több helyen észlelhető. 2. A tanítóképző-intézet IV. és V. éves növendékei az oklevél megszerzése után tanítói állást foglalnának el, és nem iparkodnának más pályákon elhelyezkedni. 3. A líceum jelenlegi növendékei nagyobb számban jelentkeznének a tanítói pályára. 4. A jövőben már többen azzal a szándékkal jönnének a líceumba, hogy a tanítóképző-akadémiára fogják kérni a felvételüket.

II. A tanító erkölcsi megbecsülésének 2 tényezője van. Az egyik a belső (a tanító egyéni értéke), a másik a külső (a többi társadalmi osztály állásfoglalása a tanító irányában) tényező.

1. A belső tényező azt jelenti, hogy a tanító megbecsülésében az alaphangot az ő egyéni értéke (jelleme, műveltsége, hivatás-szeretete...) adja meg. A tanítók túlnyomó többsége belső értéke alapján szerzett tisztességet a tanítói névnek és megbecsülést saját személyének. Ha a jövő tanítójának belső értékét még fokozni akarjuk, mint ahogyan a tanító értékesebb-tételében sohasem állhatunk meg, akkor ennek a belső értéknek a forrásait kell keresnünk. A tanító belső értéke 3 tényezőtől függ: a) Attól a családi környezettől, amelyből a növendék kikerül. b) Azoktól az iskoláktól, amelyek 14 éves korig nevelték, továbbá a líceum és a tanítóképző-akadémia nevelői munkájától. c) Végül a tanító önnevelésétől.

Nézzük meg, hogy e tényező kérdésében melyek a jövő feladatai. a) A család szellemi légkörének és a családi nevelésnek jobbátétele terén még nagyon sok a teendő. Ezt kellene az iskolán kívüli népművelés gerincévé tenni. A család és az iskola között még szorosabbá kell tennünk a kapcsolatot. Az iskola — a szükséghez képest és a lehetőség szerint — mind anyagi, mind erkölcsi tekintetben legyen a család segítségére.

b) Növendékeink a líceum előtt népiskolába és középfokú iskolába (polgári iskolába, vagy gimnáziumba) jártak. Az a nagyfokú fegyelmetlenség, amely I. éveinket általában jellemzi, többekben a kötelességtudás, a lelki összeszedettség, stb. nagyfokú hiánya mutatja, hogy ezekben az iskolákban a nevelés ügyével még többet kellene foglalkozni. De nehogy részrehajlással vádoltassunk, magunknak is mondjuk meg: vizsgáljuk meg újból és újból a líceumban folyó nevelést, és ha valahol hiányokat tapasztalunk (ilyeneket pedig mindig találhatunk), gondoskodjunk a javításról.

Kívánatosnak tartom, hogy minden népiskola, polgári iskola, gimnázium és liceum igazgatója évente tegyen jelentést arról a munkáról, amely a vezetése alatt álló iskolában a nevelés területén történik. Kívánatos volna, hogy a körzeti iskolafelügyelők és az általános tanulmányi felügyelők ezzel a kérdéssel még többet foglalkozzanak. — E gondolatmenet befejezéseként azt kell mondanunk, hogy a tanítóképző-akadémián is foglalkoznunk kell a hallgatóság együttes és egyéni nevelésével, vagy ha így jobban hangzik: a hallgatóság együttes és egyéni irányításával. Tanítottam már főiskolai ifjúságot. Tapasztalatból tudom, hogy igen sok esetben szükség van ilyen egyéni irányításra, és ez az egyesekkel való lelki foglalkozás sok esetben eredményes is. Jobb, ha tőlünk fogadják el az akadémia hallgatói a baráti útmutatást, minthogy az életben kelljen ugyanazt esetleg arcuicsapás útján megtanulniok.

c) A nevelés feladatát átveszi fokról-fokra az önnevelés munkája. Ennek már a családban kell megkezdődnie, folytatódik a különböző iskolák munkájával kapcsolatosan, és állandóan tart a tanulmányok befejezése után is. Nagyon fontos, hogy a tanítóképzés ideje alatt olyan alapot tudjunk adni a leendő tanító lelkivilágának, hogy akarjon is, tudjon is önmagából mind különb embert formálni. A tanító tervszerű önellenőrzése, az önnevelésre való képessége, a nép és a gyermekek gondozása és e munkára irányuló napi lelkiismeret-vizsgálása képviselik erkölcsi megbecsülésének a koronáját.

2. A tanító erkölcsi megbecsülésének külső tényezője az a magatartás, amelyet az értelmiség többi osztályai tanúsítanak a tanító irányában. E megbecsülésre vonatkozólag dr. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter úr gyönyörű példát adott akkor, amikor a törvényhozás házában a következőket mondotta: „A magyar tanítóval együtt munkálkodni az egyetemi tanárnak is büszkesége lehet”. — A tanító napjainkban ugyan több megbecsülésben részesül, mint a múltban, de sok tekintetben még ma sem kielégítő a helyzet. Hivatalos helyről is elhangzott már korunknak a nagy gondolata, hogy a legfőbb értékmérő a munka. Ha pedig ez a legfőbb értékmérő, akkor a tanító értéke igen nagy. A tanítói munka nagy értékének elismerése terén már nagy lépést tettünk ugyan előre, a tanítói állás kívánatosabbá tétele érdekében szükség van azonban arra, hogy ez az elismerés teljesen áthassa a magyar társadalom minden rétegét. Olyan helyzetnek kell kialakulnia, hogy — írott szabályok nélkül — a tanító szó mindenkiben áhítatot, tiszteletet keltsen a magyar nemzet gyökerének: a népnek a nevelője iránt. Mindenkinek szeretném mondani: ha a népet és ezen keresztül a nemzetet akarod menteni, akkor mentsd meg előbb a néptanítót!

Most nézzük meg, hogy az értelmiség mely rétegeivel van a tanító kapcsolatban! Ezek a következők: a pap, a jegyző, az orvos, a gyógyszerész, a főszolgabíró, a postatisztviselő, a vasutas tisztviselő, esetleg gazdatiszt stb. Az értelmiségnek megnevezett

tagjai bizonyos intézetekben, tanfolyamokon kapják kiképzésüket. Szükségesnek találnám azt, kérjük a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, hogy illetékes főhatóságuk útján keresse meg ezeket az intézeteket, intézményeket, tanfolyamokat⁵ azzal a kérelemmel, fejtse ki a hallgatóságnak részletesen a tanítói munka nagy értékét, hogy majdan az életben nagyrabecsülést érezzenek a tanító nemzetnevelő munkája iránt, és ezt a nagyrabecsülést törekedjenek másokban is felébreszteni. A viszonyosság szempontjából természetesen nekünk is hasonló tisztelettel kell viseltetnünk az érdekelt értelmiségi osztályok iránt.

E felkérések hatása csak a jövőben észlelhető; nevezetesen akkor, amikor azok a hallgatók kikerülnek az életbe. De nekünk erre a kívánt helyzetre már a jelenben is szükségünk van. Azért kívánatos, hogy illetékes hatóságuk útján ugyanilyen tartalmú felhívást kapjanak a már működő papok, jegyzők, gyógyszerészek, orvosok, postások, vasutasok stb. E felhívások lényege az legyen, hogy akár hivatalos kapcsolatban, akár magán érintkezésben éreztessék a tanítókkal és másokkal azt, hogy tudatában vannak a tanítók munkája nagy nemzeti jelentőségével. Úgy gondolom, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak kellene az illető hatóságokat ilyen felhívás kibocsátására felhívni. Nem várok ettől az intézkedéstől egyszerre szenzációs hatást. Nekünk azonban szívós munkával — ha az eredmény lassan jelentkezik is — de fokról-fokra mindenki vel meg kell értetnünk a tanítói munka rendkívüli jelentőségét.⁶

Amikor a tanító erkölcsi megbecsülésének külső tényezőjéről beszélünk, meg kell emlékeznünk a tanító hatóságairól is. Ezek az igazgató (világi vagy egyházi ember), felügyelő (körzeti vagy egyházi iskolafelügyelő), tanfelügyelő (kir. tanfelügyelő vagy egyházi tanfelügyelő), főigazgató, minisztérium. Az ügy érdekében helyesnek találnám, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr rendeletet bocsátana ki (az egyházi főhatóságokat ilyen rendelet kibocsátására kérné), amelyben a jelzett hatóságokat — kritikai él nélkül — arra kérné, hogy nagyon ügyeljenek arra a hangnemre, amelyet a tanítóval kapcsolatosan használnak. A közvetlen, a barátságos hanggal is éreztetni kell a tanítói munka iránt való nagyrabecsülést. Ha valahol hiba (de valódi hiba) van, azt az ügy érdekében feltétlenül meg kell mondanunk. De a megmondás módjában, a megmondás hangjában éreztetni kell a jóakaratot. Nézetem szerint a

⁵ Papnevelő-intézeteket, közigazgatási tanfolyamokat, az orvostudományi kar dékánját, a gazdasági akadémiákat, a postatisztviselőket és a vasutas tisztviselőket képző tanfolyamokat stb.

⁶ Szükségesnek tartom, hogy a Magyar Tanítóegyesületek Egyetemes Szövetsége bizalmas mozgalmat indítson annak a célnak érdekében, hogy a különböző tantestületek tagjai békében, barátságban, összhangban éljenek egymással. A tanító megbecsülésének egyik első feltétele az, hogy minden tanító becsülje, szeresse tanítótársát. Másoktól csak akkor kívánhatunk megbecsülést, ha előbb mi is megbecsüljük tanítótársunkat.

felügyelők a lehetőség szerint még fokozottabban törekedjenek meglátni a tanító értékeit, és elismerésüket megfelelő módon iparodjanak kifejezésre is juttatni.

Nézetem szerint ez az az út, amely a tanítói állás kívánatossá-tételéhez vezet. Ha pedig a tanítói állás kívánatos, akkor egyrészt sok szülő fog arra törekedni, hogy fiából tanító lehessen, másrészt pedig sok ifjú is fogja magában erre a pályára való hajlamát felfedezni.

Most a tanítói utánpótlás kérdésének egy további oldalát kell megvilágítanunk. A tanítói állás kívánatos volta sokakat fog arra indítani, hogy gyermekeiket a líceumba hozzák. Távolmaradnak azonban azok, akik a drága tanítatással járó költségeket (tandíj, ellátási díj, könyvek, ruha stb.) nem tudják előteremteni. Nekünk pedig a kevésbé tehetős osztályok (különösen a földművelő osztály) értelmileg és erkölcsileg tehetséges gyermekeire is szükségünk van. Ebből a szempontból a líceumban bizonyos fokú ingyenes oktatást kellene bevezetni. Ha az év vége felé a polgári iskola és a gimnázium IV. osztályaiban ki lehetne hirdetni, hogy a tanítói pályára készülők a líceumban nem fizetnek tandíjat, a jeles- és jórendű bentlakók ingyenesek, az elégségesrendű bentlakók pedig csak 30.— P-t fizetnek, akkor, úgy gondolom, azok is benépesítenék (vagy nagyrésztben benépesítenék) a líceum I. osztályát, akik a tanítói pályára készülnek.

Ennek sikere érdekében szükség volna arra is, hogy a polgári iskola és a gimnázium IV. osztályában a tanári testület tagjai közül valaki megfelelő terjedelemben előadást tartana a tanítói hivatás magasztos voltáról és az olcsó tanulási lehetőségről. Ugyanezt a kérdést kellene az illető tanulók szülei előtt is ismertetni (szülői értekezlet). S hogy félreértés ne legyen ebben a kérdésben, vajjon a szülők mely cél érdekében adták gyermekeiket a líceumba, — az előbb mondottak értelmében — pályázati hirdetés útján csinálnám meg a felvételeket. A pályázati hirdetésben világosan kitenném, hogy a líceum befejezése után érettségi bizonyítványt kapnak ezek a tanulók, amely őket a tanítóképző-akadémián felvételre jogosítja. A karpaszomány-viselési jog alapján pedig tartalékos tisztek lehetnek. Tényleges katonatisztek ellenben nem lehetnek. — (Kívánatos volna, hogy a tanítók levanteoktatói bizonyítványuk alapján — nyári katonai kiképzés után — tiszti rangot kapjanak.) — Ebbe a pályázati hirdetésbe nemcsak azt írnám meg, hogy a líceumban nincsen tandíj, továbbá a jeles- és jórendű bentlakó növendékek ingyenes helyet kapnak, az elégségesrendű tanulók pedig csak 30 P-t fizetnek, hanem beleírnám azt is, hogy a tanítóképző-akadémián sincsen tandíj, továbbá a jeles- és jórendűek ingyenes helyet kapnak a diákothonban, az elégségesrendűek pedig csak 20 P havi köztartási díjat fizetnek. Ilyen feltételek mellett tudnak a szülők már előre számot vetni azzal, vajjon képesek-e arra, hogy a tanítatási feltételeknek megfeleljenek.

Eddig a líceum jövőző növendékeiről beszéltem, nekünk

azonban foglalkoznunk kell a már intézeteinkben lévő ifjúsággal is. A kimutatásom szerint rendkívül kevesen jelentkeztek a tanítói pályára. Úgy gondolom, még többeket lehetne a következő eszközökkel a tanítói pálya felé irányítani. Ezek az eszközök egyúttal arra is szolgálának, hogy azok, akik eddig jelentkeztek a tanítói pályára, valóban meg is maradjanak eme elhatározásuk mellett.

1. Minden tanítói pályára készülő jeles- és jórendű növendéket fel kellene menteni a tandíj és felvételi díj fizetése alól, az elégségesrendű növendék is csak 40 P tandíjat fizessen. Ezt már a mostani iskolai év II. félévében kellene alkalmaznunk.

2. A jövő iskolai évtől kezdve minden tanítói pályára készülő jeles- és jórendű bentlakó növendék, ha anyagi helyzete kívánja, ingyenes legyen, az elégségesrendűek pedig csak 30 P-t fizessenek. Azok, akik nem tanítói pályára készülnek, 50 P-t tartoznak fizetni, és csak akkor lehetnek a diákotthonban, ha még férőhely van.

3. A líceumban Horthy Miklós-ösztöndíjat, közalkalmazotti ösztöndíjat és egyéb segélyeket csakis tanítói pályára készülő növendék kaphasson.

4. Engedély annak kijelentésére, hogy mint a tanítóképző-akadémia hallgatói, tandíjat nem fizetnek, a jeles- és jórendű hallgatók — különbség nélkül — ingyenesek lesznek a diákotthonban, az elégségesrendűek is csak 20 P havi köztartási díjat fizetnek. — Kívánatos volna, hogy a közoktatási kormányzat az egyházi főhatóságoktól is kérné a tanítói pályára készülőket ilyenszerű támogatását. Ha az egyházi főhatóságok erre nem képesek, akkor kívánatos az állam támogatása.

5. Bizonyára lesz olyan helyzet, hogy az akadémiára készülő — az évek szempontjából (egy évvel tovább kell tanulniok) — hátrányban érzik magukat azokkal szemben, akik 5 év alatt kaptak oklevelet, vagy a gimnáziumi érettségi után egy évvel szereznek tanítói oklevelet. Azért az akadémia benépesítése szempontjából fontosnak tartanám, ha ezeknek azt mondhatnók, hogy az akadémiát végzetek — többletanulmányainknak megfelelően — valami fizetési pótlékot is kapnak.

6. Szükségesnek tartom, hogy a líceumok tanári testületei a minisztériumtól olyan felhívást kapjanak, hogy kövessenek el mindent a tanítóhiány megelőzésére. Erre azért van szükség, mert az 1938. szeptember havában megjelent Tájékoztató, amely éles különbséget tesz líceum és tanítóképző-intézet között, hatása esetleg itt-ott még most is érzékelhető. Aki azonban világosan nézi a kérdést, láthatja, hogy a líceum Utasítása, Rendtartása és Vizsgálati Szabályzata — ha nem is szavakkal kifejezetten, de lényegében — hatályon kívül helyezte az előbb említett Tájékoztatót. A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete a líceumi és tanítóképző-akadémiai törvényjavaslathoz csatolt indokolás, a líceumi Utasítások (a Részletes utasításokban azok az utasítások foglaltatnak, amelyeket éveken át a tanítóképző-intézeti tanárok részére rendezett szakértekezleteken és egyesületi gyűléseinken kikristályosítottunk), a líceumi Rendtartás

stb. alapján mindig úgy látta, hogy a líceumban úgy kell tanítani, mint a tanítóképző-intézetben. Egyet nem mondhatunk. Nem mondhattuk azt: „Maguk tanítók lesznek!” E helyett azonban azt mondhattuk: „Maguk nevelők lesznek!” (Nevelő a tanító, a tanár, a többi pedig mint családapa, szintén nevelő is.) Egyébként nevelési és tanítási eljárásunknak ugyanannak kellett és kell lennie, mert különben a líceum nem lehetett volna és nem lehetne a tanítóképzés alsó tagozata is, amint ezt a törvényjavaslat indokolása és az Utasítás kívánja.

E gondolatmenet helyességéről meggyőznek azok a tények is, amelyek arról szólnak, hogyha tanítványaink a tanítói oklevél megszerzése után — különböző okokból — más pályán helyezkedtek el, mindig kitűnően állták meg a helyüket. Vannak tanítók, akik orvosi oklevelet szereztek. Ezek kiváló helyet foglalnak el orvospedagógiai munkakörben. Vannak tanítók, akik kiváló lelkészekké lettek. Intézetünk román. kat. növendékeinek legutóbbi lelkigyakorlatait ilyen tanítóból lett lelkész tartotta. Úgy éreztük és érezzük, hogy ennek a lelkigyakorlatnak rendkívüli hatása volt. Volt tanítványaink közül sokan jogi doktorátust szereznek, ezek jórésze a tanügyi igazgatás kiváló munkása lesz. A polgári iskolai tanárok és a tanítóképző-intézeti tanárok túlnyomó többsége tanító volt. Van tanítóból lett gimnáziumi, kereskedelmi iskolai és egyetemi tanár. Sokan kiváló, tényleges katonák lettek. Fegyelmezettségük miatt itt is nagyon szeretik őket. A tiszti iskolában igen sokan a rangsor elejére kerülnek. Van tanítványaink között kiváló MÁV. tisztviselő, adótiszt, városi tisztviselő, — kiváló rajztanár, zeneművész stb. Néhány évvel ezelőtt egy biztosító-intézet főtisztviselője jött hozzám és azt kérte, mondjam meg neki néhány volt tanítványunk címét, mert intézete többet szeretne alkalmazni közülük. Megkérdeztem, miért nem megy olyan iskola igazgatójához, amely iskolafajban többet tanulnak a könyvelés, a náluk szükséges számolás és levelezés köréből. Azt mondotta, hogy náluk elsősorban nem ezekre az ismeretekre van szükség, hanem fegyelmezettségre, kötelességtudásra, munkakészségre, munkaszeretetre, lelki összeszedettségre stb.-re. Ezek a tulajdonságok — a biztosító-intézet tapasztalata szerint — az okleveles tanítókból nagyobb mértékben vannak meg, mint másutt végzett fiatalemberekben. Ilyen és hasonló tapasztalatok alapján nyugodtan gondolhattuk és gondoljuk azt, hogyha a líceumban úgy tanítunk, mint ahogy a tanítóképző-intézetben tanítottunk, nem vétettünk és nem vétünk azok ellen, akik nem óhajtanak tanítók lenni.

A jövőben nemcsak azért tanítunk és nevelünk úgy, mint eddig a tanítóképző-intézetben neveltünk, mert úgy gondoljuk, hogy ezzel nem vétünk azok ellen, akik nem óhajtanak tanítók lenni, hanem ebben a szellemben még fokozottabban kell nevelnünk azért, hogy minél többet nyerjünk meg a tanítói pálya számára. Egyetlen alkalmat se mulasszunk el, amely a növendékekben a tanítói pálya iránt való kedvet felébresztheti, vagy fejlesztheti. Ilyen

alkalom sok adódik. Ilyen pl. a különböző tantárgyak népiskolai vonatkozásai (ezeket az indokolás kifejezetten kívánja is), aztán kívánatos a mindennapi kérdések óráin olyan kérdéseket is felvetni, mint amilyenek a tanítói hivatás óráin szerepelnek (pl. kiváló tanítók működése stb.), az írásbeli dolgozatok között ne hiányozzék ez: „Az én tanítóm.” Ezzel kapcsolatosan azután hosszasan lehet a tanítói munka rendkívüli jelentőségét tárgyalni. A népi gondolat eléggé szerepel a líceum munkájában. Ezzel kapcsolatban sokszor arról is kell beszélnünk, mit kellene tennünk, hogy a nép anyagi és szellemi műveltsége emelkedjék. A nemzet erejének forrása a nép. S vajjon ki tehet legtöbbet a nép erejének fokozása érdekében? A tanító. Nincsen olyan állás, amelyen valaki olyan nagy szolgálatokat tehetne nemzetének, mint a tanítói hivatás körében. Legtöbbet tehetünk a tanítói pálya felé való irányítás kérdésében a látogatásokkal (hospitálásokkal) kapcsolatosan. Itt először azt kell mondanom, hogy növendékeink nagy örömmel használják fel azt a lehetőséget, hogy a II. osztálytól kezdve naponta felváltva látogathatnak a gyakorlatiskolában. Mik lehetnek ennek az okai? 1. Kedves dolog a gyermekek között lenni. 2. A növendék bizonyos tekintetben újból átéli saját gyermekkorának egyik-másik korszakát. 3. A látogatások a napok esetleges egyhangúságát változtatossá, érdekessé teszik. 4. Minden emberben van több-kevesebb irányítási, tanítási, igazgatási vágy. A növendék ezt az irányítási vágyát ilyen napokon kielégítheti. 5. Sok ifjú törekszik a gyermekcipőből kilépni, s a gyermekek között való esetleges foglalatosságára éreztetni vele, hogy ő valóban már nem gyermek. 6. A tanítói pályára készülők érzik, hogy ezzel teszik hivatásukban az első lépést. Ezért sokan bizonyos szent áhítattal lépik át a gyakorlatiskola küszöbét. A sötétenlátók mindent el akarnak rontani. Ezt a gyönyörű munkát is. Ők ugyanis azt mondják, hogy a diák azért szeret a gyakorlatiskolába menni, mert aznapra nem kell a leckét megtanulni. Lehet, hogy van olyan diák is, akinél az előbb említett okok mellett ez is felszínre jut, de az ebből származó hiba kiköszörülése rajtunk múlik. Ha a látogatóknak a következő órán mindig ezzel a leckével is készen kell lenniök, akkor teljesen kiköszöböltük az esetleges hibát, és megmenttük a látogatás összes értékeit.

A látogatást a tanári testület is teheti még vonzóbbá. Időközönként — közös tanítói hivatás órájára — összehívom az intézet egész ifjúságát. Ilyenkor többször olvasok fel egy-egy részletet kiválóan sikerült látogatási naplóból, és megdicsérem az illető növendékeket. Ha pedagógiai órára látogatni megyek, mindig érdeklődöm a látogatási napló iránt is. Egy-egy szép napló tulajdonosát megdicsérem és egy-egy jeles osztályzatot adok nekik. Az ilyen osztályzatok is lendítenek valamit. Most, újév után, mikor az ifjúságot összehívtam, megmondottam, hogy a karácsonyi szünet alatt megnéztem összes dolgozataikat. Megmondottam, itt-ott bizony elég sok hiba van, ellenben általánosságban igen sok értékes látogatási naplót olvastam. Január 17-én a névnapi köszöntőre nem beszéddel

feleltem, hanem tanítottam. Látogatási naplók alapján beszéltem a népiskolás gyerekekről, beszéltem a tanítói hivatásról, s megdicsértem őket a gyakorlóiskolában végzett értékes munkájukért.

A tanítóképzés idejének 5-ről 6-ra való felemelése folytán 1943-ban nem bocsátunk ki újabb tanítónemzedéket. Ez abban a gondolatmenetben, amelyben a törvény készült, azt a célt szolgálta volna, hogy az állástalan tanítók számát csökkentse. Most azonban még az első akadémikusok kilépése előtt súlyosan fenyeget a tanítóhiány. Az 1943-as tanítónemzedék kiesésének pótlására vagy általában a tanítóhiány megelőzésére kedvező feltételek mellett gimnáziumi érettségizett fiatalembereket kellene egy év alatt (úgy, amint ez évekkel ezelőtt is történt) tanítókká kiképezni. Ezek a kedvező feltételek volnának: a különbözeti vizsgálat enyhítése, a tandíj elengedése, ingyenes bentlakás, könyvsegély, stb. Hangoztatom, nem adtam fel azt az elvi álláspontomat, álláspontunkat, hogy nem kívánatos gimnáziumi érettségizettekből tanítókat nevelni. Átmenetként azonban jobb egyéves tanfolyamon ezeket tanítókká képezni, mint esetleg később ugyanazokat néhány hónapos, esetleg néhány hetes tanfolyammal tanítókká minősíteni. Évekkel ezelőtt a gimnáziumi érettségizetteket az V. évfolyamba vettük fel, most azt javasolom, hogy ezek részére külön óraterv szerint dolgozó egyéves tanfolyam szerveztessék.

Ha valaki azt gondolná, hogy a közoktatási kormányzatnak esetleg erkölcsi nehézségei lehetnek az előadásomban foglalt kérések teljesítésében, akkor a következőket mondom. Kormányzatunk nemcsak a következtetlenség vádjá nélkül teheti meg ezeket az intézkedéseket, hanem a tisztánlátók nagy érdemnek fogják tulajdonítani, hogy napjaink szükségletei szerint cselekszik. A közoktatási kormány 1937/38-ban úgy cselekedett, ahogyan azt az akkori állapotok kívánták, most 1941-ben pedig úgy cselekszik, ahogyan azt a mai szükségletek kívánják. Minden tisztviselőnek érdeme, ha munkájában napjaink helyzetéhez alkalmazkodik. Minden tanítónak érdeme, ha azt nézi, hogy közösségének melyek az anyagi és szellemi szükségletei 1941-ben, és ha azt kutatja, hogyan kell e szükségleteket napjainkban kielégíteni. Így természetesen, hogy a közoktatási kormányzat részére is érdem, ha intézkedéseiben 1941-ben napjaink szükségleteihez alkalmazkodik.

Felteszem a következő kérdéseket. 1. Vajon a mérhetetlen oklevél túltermelés idején gondolni lehetett arra, hogy 3 év múlva már a tanítóhiány megelőzéséről kell beszélnünk? Ezt reális alapon nem lehetett gondolni. Senki sem gondolhatta akkor biztosan azt, hogy az egykor megszállott területen néhány év múlva sok tanítót lehet elhelyezni. — 2. 1937/38-ban az állástalan szellemi munkások nagy tömegeit láttuk, most pedig nagyon keresik a szellemi munkásokat. Ez a nagy kereslet már sok okleveles tanítót terelt más pályára, és 1942-ben vonzani fogja a liceumi érettségizetteket is, ha addig hatákos ellenintézkedéseket nem teszünk. Ki meri mondani, hogy ezt 1937/38-ban előre látta? Senkisé. — 3. Sok fiatal tanító a köteles

katonai szolgálat letelte után tovább is katonának marad, pályát változtat. Sőt vannak tanítók, akik 6—8 éves tanítói szolgálat után kéri a katonaságtól ténylegesítésüket. Vajjon évekkkel ezelőtt látni lehetett azt, hogy a katonaság annyi tanítót fog elvonni eredeti hivatásától? Ezt sem lehetett előre látni.

A kormány 1937/38-ban úgy cselekedett, mint ahogy azt a csonkaország érdekei kívánták. S ha most ugyanazon elv alapján a megnagyobbodott Magyarország szükségletei szerint rendelkezik, akkor példát ad valamennyiünknek arra, hogyan kell időszerű embernek lennünk, hogyan kell a magunk munkakörében napjaink szükségleteit tanulmányoznunk és azok kielégítésén dolgoznunk.

A népi gondolat gondozása a mi részünkre nem pártpolitikai (mi nem vagyunk pártpolitikuskok), hanem nemzetpolitikai gondolat. A nemzet legjobbjai úgy látják, hogy nemzeti erőnk alapja a nép ereje. A nép ereje sok vonatkozásban elsősorban a néptanítóktól függ. Ezért a nemzet jobb jövője érdekében arról kell gondoskodnunk, hogy kellő mennyiségben kiváló minőségű tanítók álljanak rendelkezésünkre. A jövő tanítóinak kiváló minőségéről a tanítóképző-akadémia gondoskodik, azok kellő mennyiségét az előadásomban foglaltak teljesítésével kell biztosítanunk. A tanítóképző-akadémia törvénybeiktatása korszakalkotó kormányzati tevékenység volt. Ez a népi gondolat felkarolásának egyik legszebb bizonyítéka. Ha azonban ennek az akadémiának nem lesz kellőszámú hallgató-sága, akkor jelentősége csak részben érvényesülhet. Minél nagyobb a tanító jelentősége a nemzet életében, annál nagyobb veszedelmet, valósággal csapást kell látnunk a tanítóhiányban.

Innen kérjük a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, kegyeskedjék a nemzet anyagi és szellemi eszközeivel a fenyegető tanítóhiányt megelőzni.

A tanári testületek tagjait pedig arra kérem, kövessenek el mindent a maguk hatáskörében, hogy feladatunknak valóban megfelelhessünk. Tőlünk nemcsak azt várja az ország, hogy jó tanítókat képezzünk, hanem azt is, hogy elegendő számban adjunk a nemzetnek kiváló tanítókat.

Dr. Padányi-Frank Antal.

A német akadémiai tanítóképzés.

— Nyolcadik közlemény —

A Tanítóképző Főiskolák tanári testületének összetétele hasonlatos a Pedagógiai Akadémiáéhoz. Vannak professzorok és docenseik. A professzorok, idősebb tanárok, főiskolai, a docensek középiskolai tanári fizetést élveznek. A tanárokat arravalóság szerint, irodalmi munkásság és eredményes működés alapján válogatják ki. A szerint, hogy honnan jöttek a főiskolai katedrákra, a megoszlás a következő: népiskolákból 25.4%, hivatásiskolákból (tanonciskolák,

továbbképzők, stb.) 5.9%, polgári iskolákból 27.5%, különböző főiskolákról 6.3%, egyetemről 12.9%, tanfelügyelőségről 3.5%, szabad pályáról 3.9%.

A néptanítói pályára készülő hallgatóktól rendes körülmények között érettségi bizonyítványt követelnek. Most azonban, hogy az 1939 óta egyre fokozódó tanítóhiány már-már katasztrófával fenyeget, átmenetileg érettségi bizonyítvány nélkül is vesznek fel hallgatókat.¹⁰⁹ Ezeket a felvétel előtt alapos kiválogatásnak vetik alá. A Tanítóképző Főiskolák benépesítésének biztosítására 1939 tavaszán kiadott rendelkezés¹¹⁰ alapján állami tanfolyamokat (Staatliche Aufbaulehrgänge zur Vorbereitung auf das Studium an Hochschulen für Lehrerbildung) tartanak fenn. Ezek az elemi iskola 8 osztályát végzett ifjak számára 4 évesek, a 4 elemire épülő 6 osztályos (a mi polgári iskolánknak megfelelő) „Mittelschule” növendékei részére pedig 2 évesek. A tanfolyamokra a tanfelügyelő ajánlata és többhetes táborozáson tanúsított magatartás alapján veszik fel az ifjakat. Eltartásukról, ruházatukról az állam gondoskodik, csupán a tehetősebbek fizetnek mérsékelt díjakat. A tanulmányi anyagot a nemzeti szocialista Németországban erősen felkarolt „Aufbauschule” tanterve adja. Ezekben a tanfolyamokon több ezer tanuló készül elő a tanítóképző főiskolai tanulmányra. Poroszország mindjárt a rendelet kibocsajtása után 21 kisebb helyen 100 osztályban 2200 válogatott ifjúnak rendezett tanfolyamot. Azóta Szászország, Braunschweig és még néhány német állam csatlakozott a tanítói utánpótlást biztosító átmeneti jellegű megoldáshoz.

A főiskolák férfi hallgatóinak nagy többsége (62 %-a) az alsóbb néposztályokból kerül ki, a nőhallgatók inkább tisztviselőcsaládokból származnak. A lakóhely szerint a hallgatóságnak több, mint a fele az 5000 lakost meg nem haladó községekből, falvakból jön a főiskolákra.

A tanárok és hallgatók közt közvetlen, bizalmas, baráti a viszony. A tanár „Kamerad”-nak szólítja a hallgatót. Tekintélye mégis csorbítatlan és a hallgatóság részéről nagy tisztelet övezi. A munkaközösségek sokszor meghitt összejöveteleket rendeznek, teadélutánokat tartanak.

A 2 éves (a szüneteket leszámítva összesen 14 hónapos) főiskolai tanulmány a téli szemeszterrel kezdődik.¹¹¹ Intézetcsere a tanulmányi idő folyamán nagyon indokolt esetben egyszer lehetséges a második szemeszter végén. A felvétel alkalmával többek között igazolni kell a német fajtisztaságot, a pártban folytatott munkát, a munkaszolgálat és a honvédelmi kötelezettség betöltését. Ezenkívül számot kell adnia a jelöltnek zenei, zeneelméleti jártaságáról és az eredményes testnevelés folytatásához szükséges testi

¹⁰⁹ 1938. aug. 8-án kel^t rend.

¹¹⁰ *Nachwuchs für die Hochschulen für Lehrerbildung* 7 b. 35/39 WL sz. rend.

¹¹¹ *Bestimmungen über die Zulassung zum Studium an der Hochschule für Lehrerbildung*. 1938. jan. 29-én kel^t rend.

kiképzettségről. A nőhallgatóknak ezenfelül igazolniok kell jártaságukat a kézimunkában és a háztartástani ismeretekben. A tudományszakos középiskolai tanárjelöltek szintén a főiskolán iratkoznak be és jelentkezésük alkalmával megjelölik azt a 3 tudományágat, amelyből az egyetemen vagy egyéb főiskolán szakvizsgát óhajtanak tenni. Ezeket a tárgyakat a főiskolán is hallgatják. A művészeti szakos tanárjelöltek a kiválasztott művészeti főiskolán iratkoznak be és csak a felvételi vizsgálat sikeres letétele után folytatnak az általuk megnevezett Tanítóképző Főiskolán 2 féléves tanulmányt.

A tanítójelöltek és a tudományszakos középiskolai tanárjelöltek felvételéről a főiskola igazgatója dönt. A kiképzés díjtalan, csak betegápolás, balesetbiztosítás, diákszervezetek tagdíja, stb. címén fizetnek a hallgatók szemeszterenként 20—25 RM-t. Mérsékelt díjú ellátást a „Kameradschaftshaus”-ok, „Studentenheim”-ok, diákasztalok, főiskolai menzák biztosítanak. Igen sokan a rászorultak közül segélyben, ösztöndíjban részesülnek. Annak, aki mindent fizet, tanítónak való kiképzése (az érettségi megszerzése után) 1000—1100 RM-jába kerül. Könyvet nem kell a hallgatóknak vásárolniok. Tankönyv nincs a főiskolán. A 2 éves tanulmányt lezáró vizsgálatra az órákon készített jegyzetek alapján készülnek a jelöltek. A szóbeli kollokviumok rendszerét a főiskolákon is eltörölték. Félévenként készítendő írásbeli házi dolgozatokban számolnak be a hallgatók előhaladásukról. A tanulmányokhoz, a dolgozatok elkészítéséhez szükséges könyveket a főiskolák könyvtárai díjtalanul bocsájtják a hallgatók rendelkezésére.

A kettős képesítő-vizsgálati rendszert a Harmadik Birodalom is átvette. Poroszországban és a legtöbb német birodalmi államban 1872, a *Falk*-éra óta ezen az alapon képezik a tanítókat. Az első, főleg elméleti jellegű vizsgálatot¹¹² a 4. félév, vagy legkésőbb az azt követő esztendőn belül kell letenni. A vizsgálat díjtalan. Jelentkezéskor többek között igazolni kell a szemeszterek rendszeres hallgatását, a pártban és a diákszervekben kifejtett munkásságot, a városi és falusi praktikumokon való részvételt. Ezekhez az iratokhoz csatolják a tanárok azokat a bizonyítványokat (Dozentenzeugnis), amelyeket a jelölteknek a szabadon választott tantárgyban, a testnevelésben, az ének-zeneben, a rajzban, a kézimunkában (női kézimunkában, háztartásban) és a tanítási gyakorlatokban elért eredmény alapján állítanak ki. Ha a jelölt jelleme, politikai magatartása kifogásolható, vagy nem folytatott rendszeres tanulmányokat, a vizsgára bocsájtás megtagadható (C.).

A vizsgáló-bizottság tagjai a főiskola rendes tanárai, elnöke a miniszteri kiküldött. A vizsgálat tárgyai: 1. neveléstudomány, 2. karakterológia és ifjúságtan, 3. átörökléstan és fajismeret, 4. néprajz, 5. tanítástan és módszertan: a) német nyelv, b) német történet és őstörténet, c) számolás és mérés, d) a népiskola alsó tago-

¹¹² L. 107. sz. alatt i. rend.

zatának (Grundschule) módszertana, e) szülőföldismeret és földrajz, f) természetráj (élettan), g) természettan (kémia és fizika), h) hittan, i) testnevelés, k) zenei nevelés, l) rajz, m) kézimunka vagy női kézimunka, n) háztartástan (B.).

A vizsgálat írásbeli és szóbeli. Az írásbeli vizsgálat tárgyát a jelölt választja, a tételt a bizottság elnöke adja a tanárral történt megbeszélés alapján. Az elkészítendő dolgozat házi, a reá fordítható idő 8 hét. A munkát két tanár nézi át és véleményezi (C. 6.).

A szóbeli vizsgálat a fentebb közölt 5 tárgyra terjed ki és egy jelöltre nézve 5 negyedóráig tart. Módszertanból mindegyik jelölt 3 tételt kap: egyet a német nyelv módszertanából, egyet a b (-h)-val, egyet az i (-n)-nel jelölt tárgyak közül. Az elnöknek azonban jogában áll valamennyi népiskolai tárgy módszertanából kérdést feladni. Egyedül hittanból nem, ha a jelölt vizsgáztatását ebből nem kívánja (C. 7.). A jelölt általános osztályzatát az írásbeli és szóbeli vizsgálat eredménye, valamint a „Dozentenzeugnis”-ok alapján a bizottság elnöke állapítja meg. Megjelölésére: „mit Auszeichnung bestanden”, „gut bestanden”, „befriedigend bestanden”, „ausreichend bestanden” és „nicht bestanden” kifejezések használatosak. A vizsgálatról a bizottság bizonyítványt állít ki, amelyen nemcsak a kétféle vizsgálat eredményét tüntetik fel tantárgyankénti kimutatásban, hanem azokat a jegyeket is, amelyeket a jelölt a „Dozentenzeugnis” alapján érdemel. Itt a „sehr gut”, „gut”, „befriedigend”, „ausreichend”, „ungenügend” vagy „nicht befähigt” kifejezések használatosak (C. 9—11.). Sikertelenség esetén az elnök tüzi ki a javító, vagy ismétlő vizsgálat időpontját.

Az első vizsgálat sikeres kiállása után a jelölt ideiglenesen tanítói állást vállalhat. De nyitva áll az út megfelelő továbbképzés mellett a hivatásiskolák, beszédhibás, fogyatékos érzékszervű gyermekek iskolája, kisegítő iskolák, polgári iskolák (egy újabb vizsgálat letételével), gyógypedagógiai intézetek (2 éves tanfolyam hallgatásával), katonai és rendőri szakiskolák felé. Megfelelő képesség mellett a tanítóból igazgató, tanfelügyelő, sőt tudományos vagy művészi felkészültsége alapján tanítóképző-főiskolai tanár lehet.

A próbaszolgálatos (Vorbereitungsdienst) tanító végleges alkalmazásra csak a második főleg gyakorlati jellegű vizsgálat¹¹³ letétele után számíthat, amelynek 2—5 évi gyakorlat után kell az elsőt követnie. A vizsgálat célja annak megállapítása, hogy a jelölt (Schulamtsanwärter) végzett munkája révén megfelel-e azoknak a követelményeknek, amelyeket a nemzeti szocialista állam vele szemben támaszt. (1. §). Díja 30 RM. A vizsgárabocsájtás követelményei: kifogástalan jellem, megbízható hivatali és politikai magatartás, kielégítő teljesítmény a nevelésben és tanításban, testi továbbképzés, rendszeres és eredményes részvétel az államilag szervezett továbbképzésben, megfelelő írásbeli dolgozat. A vizsgára-

¹¹³ *Ordnung der zweiten Prüfung für das Lehramt an Volksschulen.*
E Iib 500/39 E Id (a) sz. rend. RMinAmtsblDtschWiss. 1940. 126—129. 1.

bocsájtás felett az illetékes iskolafelügyeleti hatóság dönt. (2. §). A bizottság elnöke a miniszteri kiküldött, tagjai: az illetékes tanfelügyelő, egy tanítóképző-főiskolai tanár, a tanítói továbbképzés részéről az igazgató, vagy egy tanító. A testi továbbképzés felülbíráására szakember hívható meg. A vizsgálaton továbbá jelen lehet annak az iskolának az igazgatója is, ahol a jelölt tanít (3. §).

A vizsgálatnak írásbeli és szóbeli része van. A jelöltnek két írásbeli munkát kell elkészítenie: beszámolót az eddig végzett munkájáról és egy tudományos dolgozatot a pedagógia vagy segédtudományai köréből. Az elkészítés ideje 3 hónap. Az utóbbi dolgozatot a főiskola tanára bírálja meg.

A szóbeli vizsgálat gyakorlati és tudományos, színhelye a jelölt iskolája. A gyakorlati vizsgálat során a jelölt 3 tárgyból tanít, utána megindokolja eljárását tudományosan és számot ad arról, hogy tisztában van-e munkájának népközösségi, állami jelentőségével, ismeri-e a rendtartási intézkedéseket, adminisztratív teendőit, az iskolát érintő legfontosabb törvényeket, rendeleteket, stb. (4. §). A vizsgálatról a jelölt képességi fokának feltüntetésével bizonyítványt állítanak ki (5. §). Sikertelenség esetén a vizsgálat fél esztendő múlva megismételhető. Ha akkor sem sikerül, a jelölt állásából elmozdítandó. Másodszori ismétlés csak különleges miniszteri engedéllyel lehetséges. (6. §).

A német tanítóképzésről szóló ismertetés teljességének kedvéért a főiskolák épületére, felszerelésére is ki kell térni. A főiskolák nagy költséggel készült épületekben vannak elhelyezve. Sok helyen a régi szemináriumok épületét alakították át, másutt a 20-as évek végén készült pedagógiai-akadémiai épületeket használják fel. De sok új otthont létesített a nemzeti szocialista kormányzat is, főleg a határvidéken. Néhány főiskola elhelyezése még ideiglenes. Egyik-másik főiskola épülete, felszerelése mintaszerűnek mondható. Ízlés, korszerűség és célszerűség szempontjából egyaránt kifogástalan. Nagyon sok helyen az idő-, erő- és anyagmegtakarítás, valamint a nyersanyagszükében lévő ország számára életbevágóan fontos önellátás elvének gyakorlati alkalmazása jut érvényre. Az épületek belső berendezésének és felszerelésének láttán az az érzés fogja el a szemlélőt, mintha az utólérhetetlen német technika leleményességének, alaposságának, gazdag sokoldalúságának bemutatására kiállítást rendezett volna. A tantermek mellett tanári szobákat, szertárakat, kézikönyvtárakat és gyakorló-helyiségeket találunk. Az utóbbiakban minden hallgatónak asztala, szekrénye van, benne a legfontosabb kísérleti eszközökkel, hogy a rendes tanulmányi időn kívül is dolgozhassék. A zenei nevelés eredményességét 10—15 orgona, 20—30 zoňgora és számos más hangszer biztosítja. A műnevelés számára mintaszerűen berendezett műhelyek állnak rendelkezésre. A női hivatás teendőit gyakorlati alapon tanulhatják meg a nőhallgatók a jól felszerelt konyhákban, varrőhelyiségekben. A testnevelés céljának elérésében a hatalmas tornacsarnokok, sportpályák és uszodák segítenek. A közös ünnepségek rendezésére a nagy tömegék

befogadására képes díszterem nyújt alkalmat. A társas együttléte rádióval, játékasztalokkal, képes folyóiratokkal, szépirodalmi könyvekkel felszerelt, élő növényekkel díszes társalgók teszik kellemessé.

Külön említést érdemelnek a főiskolák nagyarányú könyvtárai. Nagy forgalmukat külön tisztviselők bonyolítják le. A tanárok tudományos felkészültsége, a szertárak gazdag felszerelése mellett a könyvtárak biztosítják a tanítóképzők főiskolai színvonalát — mondják német körökben.

Mindent összevéve megállapíthatjuk, hogy a Harmadik Birodalom a mostani nehéz viszonyok közt is mindent elkövet, hogy a nemzeti életben nagy és fontos szerepet betöltő tanítóóság képzése a lehető legjobb legyen.

Befejezés. — A német tanítóképzés a világháború óta nagy fejlődésen ment keresztül. Ennek a fejlődésnek a hosszmetészetét ismertük meg eddig. Ha most keresztmetszetben vizsgáljuk a fejlődést, az eredményt a következő pontokban foglalhatjuk össze: 1. Művelődési, pedagógiai, gazdasági, szociális, politikai, stb. okok kényszerítő hatására a régi és elégtelennek mutató keretek felszámolásával érettségire épített főiskolai jellegű lett. 2. A tanítóképzés az egész birodalomban egységes és intézménye, a Tanítóképző Főiskola valamennyi rendű s rangú tanítónak egyöntetű pedagógiai alapképzést ad. 3. A főiskolák szervezetüknél, felszerelésüknél és munkájuknál fogva igazi főiskolák. Elsősorban pedagógiai főiskolák. 4. Valóságos kutató-intézetek. Kutatásuk tárgya elsősorban a nevelés, azonkívül a vidék népe és tája. 5. A főiskolák vidékük tudományos és művészeti központjai. 6. Elhelyezésüknél és belső tartalmuknál fogva szoros összeköttetésben állanak a néppel. Egész munkásságuk népre, annak életére irányított. 7. A főiskolák nevelő-intézetek. A test és az egész lélek harmonikus művelésével szilárd világnézetű, erős jellemű, szociális lelkületű tanító-személyiségeket formálnak. 8. Az ifjak önkormányzaton alapuló együttélése önállóságra nevel és kifejleszti bennük a vezetéshez szükséges jellemvonásokat. 9. A főiskolák gyermek- és igazi népvezetőket nevelnek, a falvak szellemi irányítóit képzik. 10. A főiskolák belső tartalmukat nem elméleti megfontolásokból, pusztán vélekedésekből nyerték, hanem a néptanító tényleges feladataiból levezetve kapták. A képzés ezért konkrét és nem légtüres térben mozgó. 11. Minden tárgy közvetlenül vagy közvetve a gyermek- s a népnevelés szolgálatában áll és a jelöltek pedagógiai gondolkodásának kifejlődését segíti elő. 12. A pedagógiai elmélet és gyakorlat karöltve jár. Az elmélet szemléleti alapra épül, az iskolai és a népi élet nyújtotta problémákból indul ki, s a nevelés gyakorlat tudatosításához, tökéletesítéséhez vezet. 13. A többi tudományágban is győzött a gyakorlat, az életrealkalmazás szempontja az öncélú, elvont művelés felett. 14. A városi és falusi praktikumok teljes és való képet adnak a hallgatóknak az igazi népiskoláról, és a mellett gyakorlatilag is komolyan előkészítik az élethivatásukra. 15. A főiskolák az anyag-

halmaz megtanítása helyett öntevékenységre, önálló kutatásra, spontaneitásra, lényeglátásra, önálló véleményalkotásra, kritikára nevelnek. 16. Az előadásokhoz kapcsolódó gyakorlatok, munkaközösségek kiemelik az ifjúságot a receptivitásból és produktívá teszik. 17. A szabadon választott szaktárgyakkal való beható foglalkozás tudományozomjat ébreszt az ifjúságban és biztosítja a tudománnyal foglalkozók utánpótlását. 18. A tanároknak arravalóság szerinti kiválogatása biztosítéka a szervezet és felszerelés mellett a tanítóképzők főiskolai színvonalának. 19. A tanárok szabad keze az anyag részleteinek kiválogatásában, feldolgozásában az elmélyülést és a nevelői ráhatást segíti elő. Ahogyan 20. a tanárok és tanítványok közti közvetlen, bizalmas viszony is nevelési lehetőséget teremt. 21. A tanítói rendet és rajta keresztül a középosztályt az életképes, erőtlől duzzadó egyszerűbb falusi néprétegek fiaival frissítik fel. 22. A kiválogatás elsősorban nem értelmi képességek, hanem testi egészség, jellembeli tulajdonságok, tanítói rátermettség alapján történik.

A németbirodalmi tanítóképzés ügye még most sem jutott nyugvópontra. A harmadik évtized fordulóján a tanítói túltermelés hozta mozgásba, most pedig éppen az ellenkezője, a tanítóhiány nem engedi, hogy végleg vagy legalább is hosszabb időre lekerüljön a napirendről. Sokan magát a tanítóképzést okolják a mostani egészségtelen állapotért, hogy mintegy 40.000 tanítói állás vár betöltésre. Egyesek hosszadalmasnak tartják a kiképzési időt. Az ifjú tanító, a 2 esztendő honvédelmi kötelezettség beszámításával, a legjobb esetben 24 éves korában helyezkedhetik el végleg ezen a pályán. Viszont másutt nagyobb jövedelem és kevesebb munka mellett már előbb is révbe juthatnak. Ezek visszatérést sürgetnek a rövidebb előkészületi időt kívánó, kevesebb követelménnyel beérő és olcsóbb szemináriumi képzéshez.¹¹⁴ Mások viszont abban látják a baj gyökerét, hogy a tanítói pálya nem keresett. A Tanítóképző Főiskolák — írja Müller K. főiskolai tanár,¹¹⁵ minden bizonnyal benépesülnének, ha a tanítói pályát szellemi és anyagi eszközökkel vonzóvá tennék: ha a tanítónak megadnák az előképzettségéhez és munkájához méltó fizetést¹¹⁶ és megfelelő előléptetésben részesítenék; ha jogos igényeit kielégítő lakásba juttatnák, csökkentenék a munkáját, korlátoznák az osztálylétszámot, korszerűen felszerelnék az iskolákat; ha megfelelő propagandával tiszteletet és megbecsülést biztosítanának neki a társadalomban.

Kétségtelen, a németbirodalmi tanítóképzés most megint válságos esztendőket él át. A tanítóhiány valóban nagy. De tévedés ezért a főiskolai tanítóképzést okolni. Ahogyan annak idején sem

¹¹⁴ V. ö. *Der deutsche Verwaltungsbeamte* c. folyóirat 1939. 6. sz.

¹¹⁵ K. Müller: *Wie sieht es mit der Lehrerbildung? Der deutsche Erzieher*, 1940. 70—73. l.

¹¹⁶ A tanítói fizetés az 1940. jan. 29-i egységes birodalmi rendezés szerint a 4c2—4b1 osztályban évi 2800—5800 RM.

az akadémiai képzés volt az oka a tanítói túltermelésnek, úgy most a főiskolai képzés sem az oka a tanítóhiánynak. Az ügynek gazdasági háttere van. A Harmadik Birodalomban ma, az orvosi és kat. papi hivatást kivéve, minden akadémiai pályán hiány mutatkozik. Hiszen ezért tette lehetővé a tanügyi kormányzat az érettségi nélküli egyetemi, főiskolai tanulmányokat és ezért szervezte a birodalmi diákvezetőség az ú. n. „Langemarck-Studium”-ot, melynek során 1½ esztendő alatt készít elő tehetséges ifjakat a főiskolai előadások eredményes hallgatására. Az emberek túlnyomó többségénél a gazdasági szempontok irányítják az ideálisat. Ha lehetőség van rá, a nagyobb tömeg mindig azokra az életpályákra tódul, ahol kisebb befektetéssel nagyobb anyagi előnyökhöz juthat. Ez a helyzet most Németországban. Az ipari, technikai pálya kisebb előképzettség mellett is aránytalanul nagyobb fizetést biztosít, mint sok szellemi, így elsősorban a tanítói. Természetes tehát, hogy azokat keresik fel inkább.

A gazdasági körülményekkel minden idő iskolapolitikájának számolnia kell. És éppen a német az, amely mindig számolt vele. A gazdasági változást mindig nyomon követte bizonyosfokú iskola-reform. De ez nem jelentheti azt, hogy az iskolák eszmei célkitűzése, szervezete teljesen alá legyen vetve a gazdasági viszonyoknak. Különösen áll ez a tanítóképzésre. Hiszen akkor, főleg a mostani mozgalmak időkben, minden 5—10 évben gyökeres átalakításra lenne szükség, ami végül is közoktatásügyi anarchiához vezetne. Ezt a német tanügyi kormányzat is látja, s ezért nem bolygatja meg a tanítóképzésnek az utolsó 1½ évtized alatt kialakult rendjét. Kitarít a főiskolai képzés mellett és csupán az alapelveket nem érintő, átmeneti intézkedésekkel hidalja át a mostani nehéz helyzetet. Ilyen intézkedések a már ismerteken kívül: a szolgálati idő felemelése a 65. esztendőn túl, a férjezett tanítónők reaktiválása,¹¹⁷ a tanulmányi idő leszállítása 3 félévre, a középiskolai tanárjelöltek felmentése a főiskolai tanulmány alól, beiratkozás mindkét félévben, stb.

A német tanítóképzés távolabbi jövőjébe biztos tekintettel senkisémmel láthat. Annyi azonban minden valószínűséggel állítható, hogy a kifejlődés végső foka az egyetemi képzés lesz. A fejlődés iránya arra mutat. A nép széles rétege egyre nagyobb műveltséget követel, hogy életfeladatait megoldhassa és ez egyre fokozódó követelményeket támaszt a tanító tárgyi és pedagógiai felkészültségével szemben. Mindkettőt végső eredményben a legfelsőbb tanintézet, az egyetem adhatja meg az ilyen célra létesített pedagógiai fakultásával. De másik úton haladva is erre az eredményre jutunk. A Német Birodalom megelégedett, öntudatos, állására büszke tanítószágot akar. És ezt a látható jelek szerint csak akkor fogja elérni, ha valóra váltja a tanítószágot régi álmát: a pedagógiai fakultáson folyó egyetemi tanítóképzést.

Koltai István.

¹¹⁷ V. ö. H. Riegelmeyer: *Der Lehrmangel und seine Bekämpfung. Wirtschaft und Recht* c. folyóirat, 1939. 7—8. sz.

AKIK ELMENTEK.

Rösler Béla.

1870—1939.

Hosszú évekig tartó szenvedés után jó Rösler Béla a közelmúltban fejezte be földi pályáját. Ő vele a tanítóképzésnek egyik nagyon derék munkása távozott el az élők sorából. Ráckevén helyezték örök nyugalomra korán elhunyt orvosfiához.

Pályáját Csáktornyan kezdte. Onnan csakhamar áthelyeztetett Temesvárra, az újonnan megnyílt tanítóképzőhöz. Temesvárott 27 éven keresztül működött és az intézetnek hamarosan szilapos tagja, tekintélye lett. Nagyon sokoldalú és a tanári testületnek egyik legképzettebb tagja volt. Egyformán sikeresen tanított mennyiségtant, németet, természetrajzot, utóbb azután neveléstudományt. De taníthatott volna zenét és tornát is, mert ezek tanítására is képesítve volt. Önképzéssel lett pedagógussá, még pedig a régi gárda egyik legkiválóbb pedagógusává. Az elméletben és gyakorlatban egyaránt kiválóan jártas volt. Bemutató tanításai igazi mintatanítások voltak. A kérdve-kifejtésnek mestere, vérbeli tanító volt.

1920 nyarán a temesvári tantestületek közt az áll. tanítóképző tantestülete volt az első, amelyik az oláhok által megkövetelt hűségeskü letételét megtagadta. És éppen Rösler Béla volt az, aki az oláh tanfelügyelőséget figyelmeztette, hogy várjon a hűségeskü követelésével a békekonferencia döntéséig, mert lelkiismeretes ember a békekonferencia döntése előtt semiféle új főhatalomnak hűségesküt nem tehet. Annak idején szó volt arról, hogy a temesvári tanítóképző tantestületét e magatartásáért internálni kellene. Rösler Bélát ezután nemsokára — a tanári testület több más tagjával együtt az oláhok az általuk megszállott területről kiutasították, lakását lefoglalták, dacára annak, hogy délvidéki származású — oraviczabányai — és már huzamosabb idő óta beteg volt. Kiutasítása után Budapesten kapott alkalmazást. Itten négy éven keresztül, nyugalombavonulásáig népoktatási áll. szakfelügyelőként működött, néhai Gömöri Sándorral, Kötse Istvánnal, stb.-ekkel együtt és kétségtelenül szintén hozzájárult székesfővárosunk népoktatásának emeléséhez.

Irodalmi tevékenységet — kisebb cikkektől eltekintve — nem fejtett ki. Ennek egyik oka minden bizonnyal az volt, hogy életében sokat betegeskedett. Az iskolában százszázalékosan jó munkát végzett. Minden erejét és idejét iskolai munkájának szentelte. Mindig egész lélekkel, odaadással tanított. Hosszú éveken keresztül betegen, — törődött testtel — de töretlen lélekkel, példatadóan teljesítette kötelességét. Mintája volt a jó tanítónak. Szerették is növendékei. Temesvár zenei kulturájának fejlesztése érdekében

sokat fáradozott mint különböző zene- és dalegyletek karnagya. A városban általában köztiszteletben és közszeretetben állott.

Zárkózott természete dacára jó kartárs és növendékeivel együttérezni tudó, jó tanár volt. Nemesen érző szíve volt. Ő tudta meglátni, kiemelni, méltányolni a legkisebb jót is, tudott fölemelni, serkenteni, buzdítani. Nevelt már akkor is, amikor a nevelésen még nem volt annyira a hangsúly, mint ma.

Jellem volt, nemesrendű jellem. Ha élete folyamán tévedett, ember volt. Jellemző reá nézve, — hogy mennyire komolyan vette és becsületesen végezte minden dolgát — amit egyik kartársamtól a minap hallottam. A lelkész — aki halálos ágyán szentgyónását meghallgatta — ez után állítólag úgy nyilatkozott, hogy életében még alig épült úgy, mint ez alkalommal.

Egykori tanítványai — az országban sokfelé — szeretettel áldjuk emlékét a legderekabb tanítóképző-intézeti tanárok egyikének!

Temesi István.

EGYESÜLETI ÉLET.

Decemberi elnökségi ülés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1940. dec. 16-án a XII. ker. áll. tanítóképzőben megtartott elnökségi üléséről. Jelen vannak: *Padányi-Frank Antal dr.* elnökle mellett: *Tabódy Ida, Molnár Oszkár, Lux Gyula dr., Jaloveczky Péter, Mesterházy Jenő, Frigyes Béla, Pócza József, Vargháné Erdélyi Olga.*

1. Az elnök előterjesztése alapján az elnökség az 1941. évi közgyűlés helyéül a Ranolder-intézetet javasolja. Időpontja 1941. május 10. Előadója *Árpássy Gyula* lenne *A magyar tanítóképzés kiváló munkásai a XIX. században c.* tanulmányával.

2. Főtitkár jelenti, hogy az alapszabályok értelmében a tisztújítást megelőző választmányi ülést március hónapban kell megtartani. Ekkor a választmány jelölő bizottságga alakul, elnökéül pedig *Horvay Ede* tiszteleti tagot kéri fel az egyesület.

3. Főtitkár jelenti, hogy az egyesület tagjai közé kéri felvételüket: *Csurgovich György mb. ig., Emmerné Maruszánics Erzsébet r. t., vitéz Komjáthyiné Izay Margit r. t., Szabó Magdolna h. t., Tormássy Lenke h. t., Szuchy László h. t., Zádor Dezső h. t.* (ungvári gör. kat. tanítóképző), özv. *Vassné Salánky Irma* és *Uherkovits Gábor. r. t.* Kilépett *Vincze Sándor,* a bajai áll. tan. képző-int. tanára.

4. Főtitkár jelenti, hogy az egyesülethez beadvány érkezett. *Mezősi Károly,* jászberényi tanítóképző-intézeti tanár az egyesület közbenjárását kéri, hogy a VKM. útján eszközöljön ki minden egyes állami liceuma számára 400—400 P-t, hogy beszerezhetők legyenek azok a könyvek, melyeket a táj- és népkutató tanfolyamon a berendelt tanárok számára mint szükségeseket megjelöltek. — Az elnökség hozzájárul a kérelem teljesítéséhez.

5. Az elnök néhány szóval rámutat arra a lassanként válságosra válható tanítóhiányra, mely már ma is észrevehető és érezhető. Benyomása szerint a liceumok a mostani körülmények között nem tudják megadni a teljes utánpótlást, mert kevés növendék készül a tanítói pályára. A jövő szempontjából fontosnak tartaná egy összesített liceumi kimutatás elkészítését, mely világosan megmondaná, hány okl. tanítóra számíthat az ország az elkövetkező években. Az utánpótlást a legjobb módon elősegítené a

tanítók fizetésének javítása, társadalmi tekintélyük emelése. Így kívánatosá válnék a tanítói pálya. Ez a kérdés azonban a legszorosabban előtérbe hozza a tanítóképző-intézeti tanárképzés reformját is. Bejelenti, hogy az utánpótlás kérdésében a legközelebbi taggyűlésen mondja el erre vonatkozó gondolatait.

6. *Molnár* Oszkár szerkesztő jelenti, hogy a megváltozott viszonyok miatt a lap kiadásánál átlépte a költségvetési kereteket. A Sajtókamara tagdíja, a július—augusztusi külön számok eddig nem lévő kiadásokat jelentenek, ezért az elnökség úgy határoz, hogy a lap terjedelmét csökkenteni fogja, hogy a költségvetési keret megtartható legyen.

7. *Jaloveczky* Péter házalapvezető a házalap pénzének felhasználására tesz javaslatot. Felveti azt a gondolatot, hogy a rendelkezésre álló összeget ne adjuk-e valamelyik erdélyi tanító- vagy tanítónőképző könyvtárának felszerelésére? Esetleg létesítsünk az Egyesület házában olvasószobát, ahol az érdeklődők megtalálhatnák a külföldi iskolák tanterveit, utasításait, szabályzatait és tankönyveit. Talán lehetne adni ebből az összegből tanítóképző-intézeti tanároknak némi kis ösztöndíjat, hogy annak felhasználásával külföldi képzőkben az ott folyó élet minden kérdését tanulmányozzák. Végül támogathatnánk vele olyan munkát, mely a tanítóképzés ügyét előbbre viszi.

Az elnökség a javaslatok mindegyikét igen hasznosaknak tartja, de úgy látja, hogy ezeknek megvalósítására még sokáig nem kerülhet sor, mert a házon még teher van. A T. I. T. O. E. könyvtárának megindítását pedig már elhatározta az Egyesület.

Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. K. m. f. *Padányi-Frank* Antal dr. s. k. elnök, *Vargháné Erdélyi* Olga s. k. titkár.

Decemberi választmányi ülés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1940. dec. 16-án a budapesti XII. ker. áll. tanítóképzőben megtartott választmányi üléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank* Antal dr. elnökléte mellett: *Tabódy* Ida, *Grynaeus* Ida, *Molnár* Oszkár, *Lux* Gyula dr., *Szomborné Szántó* Lenke, *Mácsay* Károly, *Frigyes* Béla, *Pócza* József, *Ferenczi* István, *Jaloveczky* Péter, *M. Richter* M. Sarolta, *Prochnor* Jolán, *Zsindely* Katalin dr., *Sebestyén* Erzsébet, *Mesterházy* Jenő *Csekő* Árpád (Pápa), *Szemes* Gábor, *Bognár* Gyula (Jászberény), *Bálint* Sándor dr. (Szeged), *Vargháné Erdélyi* Olga.

1. A választmány a közgyűlés helyére, idejére és előadójára vonatkozó javaslatokat elfogadja.

2. Az elnök jelenti, hogy dr. *Jelítainé Lajos* Mária dr. javaslata alapján az Egyesület megkezdte az erdélyi képzők üdvözlését. Folytatni a munkát csak akkor lehet, ha már mindegyikről lesz pontos cím. Ennek megszerzése ma még sok nehézséget okozik.

3. *Mesterházy* Jenő főtitkár felolvassa az Egyesületnek az anyagi ügyek és internatusi tanárok tiszteletdíja tárgyában készült emlékiratát.

Többek hozzászólása alapján a választmány egy-két kisebb kérelem (külön adó megszüntetése, levonások mérséklése) elhagyásával elfogadja az emlékirat szövegét. *Ferenczi* István a gyakorló iskolák tanítói nevében megköszöni, hogy az emlékirat megemlékezik a gyakorló iskolai kartársakról is. *Mácsay* Károly kéri, hogy az óvónőképzők tanárai külön is említés-senek meg a felterjesztésben.

4. A pénztáros jelenti, hogy a tagdíjhátralékok még mindig nem csökkentek. Bejelentése után röviden ismerteti a pénztár helyzetét.

Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. K. m. f. *Padányi-Frank* Antal s. k. elnök, *Vargháné Erdélyi* Olga s. k. titkár.

Decemberi taggyűlés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének a budapesti XII. ker. áll. tanítóképzőben 1940. dec. 16-án megtartott taggyűléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank* Antal dr. elnökle mellett *Tabódy* Ida, *Grynaeus* Ida, *Molnár* Oszkár, *Lux* Gyula dr., *Szomborné Szántó* Lenke, *Mácsay* Károly, *Frigyes* Béla, *Ferenczi* István, *Pócza* József, *Jaloveczky* Péter, *M. Richter* M. Sarolta, *Prochnor* Jolán, *Zsindely* Katalin dr., *Sebestyén* Erzsébet, *Wagner* Ferenc dr., *Mesterházy* Jenő, *Biberauerné* *Abonyi* Julia, *Mógerné* *Küzdy* Ilona, *Kántor* Antal, *Wergler* Márton dr., *Éber* Rezső, *Emmert* P. Klotild, *Tanai* Antal, *Kelemen* József dr., *Árpássy* Gyula, *Szabó* Béla, *Csekő* Árpád (Pápa), *Mezősi* Károly dr. (Kiskunfélegyháza), *Szemes* Gábor, *Bognár* Gyula (Jászberény), *Bálint* Sándor dr. (Szeged), *Vargháé Erdélyi* Olga.

Elnök üdvözlő a megjelenteket. Utána *Mezősi* Károly dr. *Az iskolai történeti gyűjtemény* címen tartott előadást. — A hozzászólók közül:

Mesterházy Jenő kijelenti, hogy nagyon helyesen cselekszenek a szaktanárok, ha követik *Mezősi* példáját és történelmi múzeumot létesítenek, ha erre van helyük az iskolában. Különösen helyes cselekedet ez akkor, ha olyan szerencsés a helyzet, mint a Duna-Tisza mellékén, hol sok az ősi leőanyag. Ezek a helyi lehetőségek segítik a kutatót abban, hogy néha kisebb községek, iskolák gyűjteményei egészen megféle értékeket mutatnak fel. Szép eredményt lehet elérni, ha a tanárban megvan a megfelelő törekvés, s még egy tudományos intézettel is együtt tud működni, miként teszi azt a kiskunfélegyházi képző tanára. A gyűjteménynek nemcsak az iskolai oktatás, hanem a táj életének megismerése szempontjából nagy a fontossága. Egyes szemléltető eszközökre nemcsak gyűjtés, hanem alkotó munka útján is szert tehetünk. Ennek szép példáját látta Jászberényben, ahol az iskolai múzeumban nagyon megtetszett neki a növendékek által készített faltörökös és egyéb régi ostromló szerszám.

Bognár Gyula megemlíti a jászberényi képző nevezetesebb iskolai gyűjteményeit. Vannak avarkori emlékeik, régi fegyvereik, ivóbögréjük a muhi pusztáról.

Wagner Ferenc dr. véleménye szerint az írott források és az anyagi hagyaték között értékbeli különbség van. Az anyagi hagyaték iskolai felhasználása ne legyen túlzott. Az irodalmi forrásoknak van igazi jelentőségük az iskolai történeti oktatásban. A tárgyi emlékek felhasználását már az is megnehezíti, hogy ezekre a tanterv nem ad elég időt. A régészeti alapon készült korkép hézagos, ahhoz nagy történeti fantázia kell, s az újkori jelenségek értelmezése pedig nem is történhetik meg a tárgyi emlékek világánál.

Mezősi Károly dr. hozzászólónak ezt a véleményét nem fogadja el. A szellemtörténeti módszer megköveteli a források felett való teljes uralmat. Előadásának különben sem az volt a célja, hogy a szellemtörténeti módszer értékeit taglalja.

Szemes Gábor szerint mindig azt kell szem előtt tartanunk, hogy oktató-nevelő munkánkat mi teszi értékesebbé. Ebből a szempontból fontos iskolánk tájéletének múzeális feldolgozása. A szaktanár is közelebb férkőzik tárgya lényegéhez a múzeális munkával. Ezt a gyűjtőmunkát intézménnyessé kellene tenni, tanári értekezleteken kellene vele foglalkozni, különösen olyan tanároknak, akik táj- és népkutató tanfolyamon vettek részt.

Padányi-Frank Antal dr. örömmel hallgatta végig az előadást, mert munkaszeretet, hivatásérvzés szólalt meg benne. A növenlékek is, ha ilyen munkában vesznek részt, megszeretik a munkát. *Mezősin* látszik, hogy nemcsak tanítja, hanem szereti is a történelmet. Ha valaki szereti a történel-

met és benéz a multba, s növendékeivel is meg tudja szeretetelni ezt a tárgyat, s meg tudja láttatni velük a történelmi kiválóságokat, az már indítékot adott nekik, hogy igyekezzenek külön emberek lenni. Minden tárgy terén a legjobbat kell adnunk.

Az elnök zárószavaival a taggyűlés véget ért. K. m. f. *Padányi-Frank Antal* s. k. elnök, *Vargháné Erdélyi Olga* s. k. titkár.

I R O D A L O M.

Lehoczky Egyed: *A népiskolai evangélikus keresztyén vallástanítás módszertana.* Tanító- és tanítónőképző-intézetek, a létesítendő tanítóképző-akadémiák és a vallástanítói továbbképzés céljaira. 164 l. Fischer Lajos könyvnyomdája Sárospatak. Ára 2.40 P.

Lehoczky Egyed könyve a tanítóképző-intézeti nevelés és oktatás és a népiskolai tanítói pályára való módszeres előkészítés számára készült. Hitfelekezeti népiskolákban sok tanító végez vallásoktatást is, a felekezeti tanítóképzőkben erre is felkészülnek a növendékek és ezért szükség van valláspedagógiai művekre úgyis, mint tanítóképzőintézeti tankönyvekre.

Lehoczky Egyed könyvének megjelenése azért is szükséges volt, mert 1911 óta nem jelent meg az ev. vallástanítás egész területét felölelő tanítástani munka és időszerű azért, mert 1938-ban rendelte el az ev. egyház az új népiskolai tantervet s 1939-ben adta ki az összes iskolákra nézve a vallástanítási tantervet és utasítást.

A szerző 15 évig tanította a hit- és erkölcsant és hosszú idő óta a neveléstudományt tanítóképzőben s így munkája megírásában tudott gyakorlatra, tapasztalatra támaszkodni. Felhasználta a meglévő, aránylag szegény, de főként az 1909-től 1938-ig megjelent tekintélyes és kiváló német valláspedagógiai és katechetikai irodalmat. Alapos és széleskörű forrástanulmány után hazai viszonyaink szemelött tartásával, egyéni értékeléssel, egyéni elrendezésben és feldolgozásban, világos, egyszerű fogalmazásban írta meg a művet.

A könyvnek az egész tartalma nem tartozik egyaránt szorosan a módszertan kérdéséhez. Így az *I. Alapvetés* c. fejezetben csak a tárgyalás teljes megalapozása és az olvasó elvi eligazítása kedvéért foglalkozik a keresztyén vallás lényegével, továbbá a gyermek- és ifjúkor vallásos fejlődésével; viszont az *V. fejezet* alatti Függelékben a keresztyén vallástanítás történetét is adja kiegészítésképen. Ezek a részek is hasznosak azonban a módszer tisztá látása szempontjából.

A tulajdonképeni módszertani anyag általában a neveléstudományban követett két főreszre oszlik: általános és részletes módszertanra. Az általános részben a vallástanítás alapelveit tárgyalja a következő fejezetekben: a keresztyén vallástanítás természete és célja; anyaga; tanterv, tanmenet, óravázlat; a tanítással kapcsolatos nehézségek; a módszer; a módszerrel összefüggő tanítástani alapelvek; előkészület a tanításra. Némileg kiütközik ebből az egységből egy, ma nagyon is tárgyalt és politikai vonatkozásokban is szóhoz jutott kérdés: az Ószövetség jogosultsága a vallástanításban. A szerző itt azon a helyes állásponton van, hogy tudományos és erkölcsi okból sem megokolt az Ószövetség elvetése.

A részletes módszertanban sorra veszi a vallástanításban előforduló anyagot s elemzi a bibliai történetek, az egyháztörténet, a bibliai ismeret

és bibliaolvasás, a példázatok, a káté, az egyházi énekek, zsoltárok és az imádságok tanításának módját. Ezeket az anyagcsoportokat (vagy inkább mondhatnók lecketípusokat) besorozza történeti, tanító jellegű és építő jellegű érzelmi tananyagra, de bizonyára nem az egyéni felfogása alapján, hanem a valláspedagógiai irodalomban követett eljárás szerint. Véleményünk szerint ugyanis hibás volna itt merev megkülönböztetést tenni, mert mindenféle vallástanítási anyag (lecketípus) feladata a tanítás és érzelmi jellegű építés is. Az egyes lecketípusoknál a módszertanból általánosan ismert kérdéseket boncolja: a cél, tananyag, a módszeres feldolgozás három fölépése. A tanítások menetét három lépésre osztja: előkészítés, meggyőzés és alkalmazás (értékesítés). A középső fok elnevezése szokatlan s talán a megértetést azért nevezi meggyőzésnek, hogy ezzel is kifejezze a vallástani anyagnak nem annyira értelmi, mint inkább nevelői szerepét. Minden lecketípushoz igen jól kiszemelt tanítási egység vázlatát is adja.

A részletes módszeres eljárás tárgyalásában elemzi azokat a felvetődő kérdéseket, amelyek a népiskola többi tárgyának módszertanából közismertek: célkitűzés, szemléltetés, magyarázat, megjelölés, a többi tárggyal való kapcsolat, nevelői hatások, tanalak stb. Különös hangsúly esik természetesen a vallástanító személyiségére, példaadására.

Az a meggyőződésünk, hogy a szerző a feladatot jól oldotta meg s nemcsak az ev. vallástanítóknak használt, hanem az egyetemes magyar módszertani irodalom gazdagításán keresztül a nevelésügynek is. Könyvét azok a nevelők is haszonnal forgathatják, akik ha nem is tanítanak ev. gyermekeket vallástanra, de valláserkölcsei alapon állanak és eszerint élnek s a nevelésükre bízott gyermek lelki világának Istenhez való irányítását lelkiismereti kérdésükké teszik. A nevelésnek éppen valláserkölcsei vonatkozásaival, sajnos, úgysem foglalkozunk rendkívüli jelentőségéhez mérten s a nevelők egy jó részének éppen ez ismeretlen vagy mellőzött terület. A valláserkölcsei nevelés nemcsak az „egyháziak”, de minden nevelő feladata, még a hivatalos álláspont szerint is. Ezért ajánlhatjuk bizalommal e könyvet minden nevelő szíves figyelmébe. *Rozsondai Károly.*

Dr. Cseh Arnold: *Abécés-könyv az izraelita elemi népiskolák I. osztálya számára.* Szerkesztette az Országos Izr. Tanítóegyesület Tankönyvszerkesztő Bizottsága. Singer és Wolfner Irodalmi Intézet r.-t. kiadása. Budapest, 144. old. Ára 1.60 P.

Öt oldalnyi színeskép a könyv bevezetője. A gyermek életéből meríti témáját; az otthon, az utca, az iskola, majd a testben és lélekben már meg erősödött gyermek jó ismét élénk. Alkalmas beszéd tárgyörök.

Követi az összes magánhangzó, majd mássalhangzó ismertetése. „A kis- és nagybetűs alakot, a valóságelvnek megfelelően és formai rokonságban rejlő könnyítések kihasználása érdekében, együtt tanítjuk”, — okolja meg a könyv rendszerét a hozzászolt 8 oldalas utasítás. Ennek az eljárásnak minden értéke és hibája a forrásul tekinthető Nemesse Müller Márta *A családi iskola* c. könyvében (235. old.) részletesen adva van. Ehhez csak annyit fűzhetünk, hogy bármilyen nagy alaki hasonlóság mellett is a kis- és nagybetűk írása — legtöbb esetben — teljesen más irányú vonalvezetést kíván, így írás szempontjából nincs nagy jelentősége az együttes eljárásnak. Nem világos és könnyen félreértésre adhat okot az a csillag alatti megjegyzés, mely a magán- és mássalhangzók feldolgozására vonatkozik: „A *-gal jelölt közlemények ebben a könyvben jelentek meg először.” A *Betűvár—Mesevár* c. abécés-könyv is hasonló (magánhangzók, mássalhangzók) felosztással, a Nagy T Perpetua *Betűbokrétája* szintén azonos elrendezéssel (kis- és nagybetűk egyszerre) jelent meg évekkal ezelőtt. Ha pe-

díg a szövegre vonatkozik, meg kell jegyezni, hogy a magánhangzós részben nincs is szöveg.

Jó elgondolásúak a betűk előtt álló „fejképek”, bár színezésük sok kívánnivalót hagy fenn s itt-ott elrajzolás is adódik (17, 22. old. négy lábú bogarak, lepkek.)

A könyv legnagyobb részét (43—142 old.) olvasmányok töltik ki. Versek, mondókák, mesék, elbeszélések, találókérdések, bölcs mondások. Húsz oldalon szótagoló szedéssel, 78 oldalon pedig folyamatosan. Közben képek, írásminták, sordíszek váltakoznak. Ez a könyvnek legértékesebb része. Különösen dicséretreméltó az a törekvés, hogy a nemzeti gondolatot igyekszik mindvégig felszínen tartani. Közli a Főméltóságú Asszony és a Kormányzó Úr ízléssel díszített arcképét is.

Végül hét bibliai történettel zárul a nagy gonddal összeválogatott olvasási anyag, mely között kb. 25 eredeti közlemény is van. Ezeknek a negyedrészt dr. Cseh Arnold írta, ki a szerkesztés munkáját is végezte, de munkatársai is hasznosan működtek közre.

Az írási rész az új írásmód anyagát dolgozza fel. Három fokozaton keresztül ismerteti: 1. kiinduló, 2. átmeneti és 3. folyamatos írás. Az átmeneti fokozat beiktatása az egyöntetű eljárást nehezíti meg. Utasításaiban nem tud szabadulni a füzetek, tollak, stb. nyomásától, holott a vidéki iskolák „zsinórirói” már megtalálták a helyes utat, s ennek pedagógiai folyóiratokban is kifejezést adtak.

Vágó Elemér.

H I R E K.

Januári kinevezések és előléptetések. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére a kormányzó dr. Lux Gyula bpesti áll. német nyelvű tanítóképző-liceumi mb. igazgató, c. tanügyi főtanácsost tanügyi főtanácsos, tanítóképző-intézeti igazgatóvá az V. fizetési osztályba, *Chobodiczky* Alajos bajai áll. tanítóképző-intézeti mb. igazgató, c. igazgatót jelenlegi illetményeinek meghagyása mellett és *Medgyesi* Zsófia cinkotai áll. tanítónőképző-intézeti igazgatót a VI. fizetési osztályba tanítóképző-intézeti igazgatókká kinevezte; *Váradí* József az Orsz. Közoktatási Tanácshoz beosztott áll. tanítóképző-intézeti r. tanárnak és *Zala* Mária cinkotai áll. tanítónőképző-intézeti r. tanárnak a tanítóképző-intézeti igazgatói címet adományozta; a kir. kat. tanítóképző-intézeti igazgatók létszámában dr. *Förhécz* József győri kir. kat. tanítóképző-intézeti r. tanár, megbízott igazgatót tanítóképző-intézeti igazgatóvá a VII. fizetési osztályba, *Angi* Dénes marosvásárhelyi rk. gimn. és tanítóképző-intézeti igazgatót tanker. kir. főigazgatói szakelődővé a VI. fizetési osztályba kinevezte. — A közoktatásügyi miniszter dr. *Sinkovits* Dániel polgári iskolai igazgatói címmel felruházott áll. polgári iskolai r. tanárt az áll. tanítóképző-intézeti tanárok létszámába r. tanárrá, *Jávor* Albert, a budapestvidéki tanker. kir. főigazgatói hivatalnál szolgálatot teljesítő okl. tanítóképző-intézeti tanárt a külső igazgatás beosztott tanszemélyzetének létszámában áll. tanítóképző-intézeti r. tanárrá kinevezte; *Árpássy* Gyula bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézethez beosztott esztergomi rk. tanítóképző-intézeti, *Lesták* Emma budapesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézethez beosztott áll. gimn. r. tanárokat jelenlegi illetményeik meghagyása mellett, *Turóczi* Mária győri áll. tanítónőképző-intézeti, *Buday* Lajos pápai áll. tanítóképző-intézeti, *Kiss* István lévai áll. liceumi, *Tóth* Gyula jászberényi, *Kalocsay* Antal kiskunfélegyházi áll. tanítóképző-inté-

zeti, *Kerny Gizella* cinkotai áll. tanítónőképző-intézeti h. tanárokat, valamennyit jelenlegi állomáshelyén az áll. tanítóképző-intézeti r. tanárok létszámába r. tanárokká kinevezte; *Rambarter Lajos* munkácsi, dr. *Berczelné Erős Piroska* budapesti VII. ker., dr. *Tóth Béla* Zoltán jászberényi, dr. *Szántó Károly* kiskunfélegyházai, *Vönöczky Endre* kőszegi, *Cserés Miklós* munkácsi, dr. *Gyepes János* bajai, dr. *Buzás László* és *Simon Margit* munkácsi áll. tanítónőképző-intézeti próbaszolgálatot teljesítő segélydíjas tanárokat jelenlegi állomáshelyükön áll. tanító(nő)képző-intézeti helyettes tanárokká nevezte ki; *Vágó Elemér* jászberényi áll. tanítóképző-intézethez besorozott áll. tanítót jelenlegi állomáshelyén az áll. tanítóképző-intézeti gyakorló-iskolai tanítók létszámába gyakorló-iskolai tanítóvá nevezte ki; dr. *Schleich Lajos* és *Csirszka Konrád* győri kir. kat. tanítóképző-intézeti helyettes tanárokat a kir. kat. tanítóképző-intézeti r. tanárok létszámába jelenlegi állomáshelyükön r. tanárokká kinevezte; dr. *Kramer Imre* budapesti izr. tanítóképző-intézeti próbaszolgálatot teljesítő segélydíjas tanárt az Orsz. Irz. Iskola Alapból fenntartott budapesti izr. tanítóképző-intézetnél h. tanárrá nevezte ki; *Dévényi József*, *Garamvölgyi Ervin* és *Tölggyes László* áll. tanítóképző-intézeti h. testnevelési tanárokat áll. tanítóképző-intézeti testnevelési r. tanárokká, dr. *Berczik Árpádné Kutas Irma* okl. testnevelési tanárt áll. tanítóképző-intézeti testnevelési h. tanárrá, *Kálmánchey Zoltán* és *Timár Mihály* okl. testnevelési tanárokat áll. tanítóképző-intézeti testnevelési segélydíjas tanárokká kinevezte.

Személyi hírek, előadások. — *Csoknyay József*, a soproni evang. tanítóképző-intézet tanára mult év dec. 21-én a kolozsvári egyetemen a neveléstudomány-filozófia-pedagógia köréből doktori szigorlatot tett s még ugyanaznap doktorrá is avatták. Doktori dolgozatának címe: *A kérdező gyermek.* — Dr. *Csada Imre* a Nemzeti Munkaközpont „Becsüld a munkát” szabadidő-szervezetének körében jan. 26-án *A mécsesről az ivólámpáig* címen adott elő.

Irodalmi szemle. — *Vitéz Komárnoky Gyula: Az óvodás gyermek rajzairól* (Kisdednevelés, 66. évf. 1. sz.). — *Drozdy Gyula: Boldog magyar újévet!* (Néptanítók Lapja, 74. évf. 1. sz.). — *Vágó Elemér: Az összetett betűk tanítása* (u. o.). — *Kelemen József: Mende-monda, monda-monda* (Magyar Nyelv, 36. évf. 5. sz.). — *Vágó Elemér: Paprika Jancsi beteg* (Magyar Lélek, III. évf. 1. sz.).

Intézeti hírek. — A Magyarországi Tanítók Eötvös-Alapja által febr. 2-án a Magyar Tudományos Akadémián megtartott Eötvös-émlékünnepségen az énekszámokat a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet és leányliceum énekkara adta elő *Solinszkyne Latzin Ilma* zenetanár vezényletével. Eötvös *Szeretném én is* c. költeményét pedig *Daczó Jolán* II. o. növendék szavalta. — A budapesti rk. egyházközségek a balatonzamárdi gyermeküdülételep javára a Zeneművészeti Főiskola nagytermében febr. 2-án „*Az ifjúság a gyermekért*” címen hangversenyt rendeztek. A hangversenyen közreműködtek: az Angolkisasszonyok tanítónőképzőjének és liceumának énekkara *Hídv Gyulai Mária* tanár vezényletével, a marosvásárhelyi rk. tanítóképző diákkórusa *Nagy István* tanár vezényletével és a Szent Lujza-intézet óvónőképzőjének zenekara és elemi iskolájának énekkara. A két kart *Szenteyné Nagy Anna* tanár vezényelte.

A felszabadult területek tanítóképző-intézetei és liceumai. — Erdély északi részén és a Székelyföldön most 12 liceummal egybekötött tanító(nő)képző-intézet működik. Kolozsvárt három intézetben, egy áll. tanító-, egy áll. és egy rk. tanítónőképző-intézetben folyik tanítóképzés. Nagyváradon áll. tanítónőképző-intézet létesült. Marosvásárhelyen már a megszállás ide-

jén rk. tanítóképző-intézet keletkezett, e mellé most egy áll. tanítóképző létesült. Székelykeresztúron a régi áll. tanítóképző-intézet ismét életre kelt. Székelyudvarhelyen még a megszállás idején Nagyenyedről oda áthelyezett ref. tanítónőképző-intézet zavartalanul továbbműködik. Szatmárnémetiben megmaradt a rk. tanítónőképző-intézet. Szamosújvárt feléledt a gör. kat. tanító- és tanítónőképző-intézet. Szászrégenben pedig az ev. egyház koedukációs képzőt állított.

Kultúrest a budapesti áll. liceum- és tanítóképző-intézetben. — A Székesfővárosi Népművelés keretében megtartott december havi kultúresten 150 főnyi hallgatóság előtt ismertette dr. *Wagner Ferenc* Erdély nemzeti-ségi viszonyait. Előadásában részletesen foglalkozott a dákó-román elmélettel, mely a magyar és a román értelmiség felfogáskülönbségének a legfőbb magyarázó oka. *Eöry Kató*, a Nemzeti Színház tagja, szavalatokkal, *Pécsi Sebestyén* pedig orgonaszámokkal működött közre.

Katolikus tanügyi főigazgatóságok. — Elnök-főigazgató *Kürti Menyhért* O. C., a dunántúli kat. tanügyi főigazgatói teendőkkel megbízott szakelőadó *Milakovszky* László, dunáninneni kat. tanügyi főigazgató *Tihanyi* Béla, budapesti kat. tanügyi főigazgató *Virágh* Teofil O. S. B. A főigazgatóság helyiségei V., Vörösmarty-tér 3. sz. a. vannak.

Az újjáalakított Katolikus Tanügyi Tanács. — Az illetékes egyházi hatóság az 1941. január 1-től 1945. dec. 31-ig terjedő időszakra újjáalakította a Katolikus Tanügyi Tanácsot. A Tanácsnak a tanítóképző tanárság köréből is számos tagja van. *Tabódy* Ida ny. tanítónőképző-intézeti igazgató tagja az elnöki tanácsnak. A Tankönyvi Bizottság tagjai közt van *Arpássy* Gyula, az Ifj. Irodalmi Bizottság tagjai közt pedig *Homor* Imre, *Medgyesi* Marida és *Pohárnok* Jenő. A Tanács tagjai a népiskolák részéről: *Nagy* T. Perpetua nővér, *Szalka* Lajos és *Szűgyi-Trajtler* Géza gyakorló-iskolai tanítók. A liceumok, tanító(nő)- és óvónőképzők részéről tagjai a Tanácsnak: *Bali* M. Ildefonsa nővér, ig. főnöknő, *Bartal* Alajos igazgató, *Bécsi* M. Cherubina főnöknő, dr. *Csada* Imre áll. tanár, c. igazgató, dr. *Draskovits* Pál áll. óvónőképző-intézeti tanár, *Fekete* József tanügyi főtanácsos, áll. óvónőképző-intézeti igazgató, *Ferenczi* István áll. gyakorló-iskolai tanító, *Grynaeus* Ida tanügyi főtanácsos, áll. tanítónőképző-intézeti igazgató, dr. *Hortobágyi* Tibor áll. tanár, *Jávor* Albert áll. tanár, *Kishonti* Barna áll. zene-tanár, *Kühár* Klotild főnöknő, *Medgyesi* Zsófia áll. tanítóképző-intézeti igazgató, dr. *Padányi-Frank* Antal tanügyi főtanácsos, áll. tanítóképző-intézeti igazgató, *Pumb* Augusztina nővér, óvónőképző-intézeti igazgató, *Richter* M. Sarolta nővér, tanítónőképző-intézeti igazgató, dr. *Somos* Lajos tanítóképző-intézeti igazgató, *Várad* József c. igazgató, az Orsz. Közokt. Tanács jegyzője és *Zala* Mária áll. tanítónőképző-intézeti tanár, c. igazgató.

Az oktatók címe. — A kultuszminiszter egy újabb rendelete szabályozza, hogy a tanulók hogyan szólítsák tanáraikat és tanítóikat. Megtiltja a Kegyelmes, Méltóságos, Nagyságos címek követelését. A tanulók egyszerűen csak így szólítsák oktatóikat: igazgató úr, tanár úr, tanító úr! A női oktatók megszólítása: tanárnő asszony vagy kisasszony, tanítónő asszony vagy kisasszony. Megengedhető a *bácsi* és *néni* megszólítás is.

Idegen nyelv tanulásával kapcsolatos diáknyaraltatás. — A MEFHOSz olyan diáknyaraltatást akar létesíteni, amely a tanulói ifjúság nyári üdülését idegen nyelvek tanulásával köti össze. E célból az erdélyi Kárpátokban különböző nyaralóhelyeken 30—40 ágyas villákat szándékozik bérelni. Minden villában más-más idegen nyelvet tanulnának a nyaraló diákok. Ez pedig akként valósulna meg, hogy a nyaralás időtartamára minden öt magyar diák mellé egy hasonlókorú diákot hívna meg vendégül a MEFHOSz, aki-

nek kedvéért a magyar diákok a vendéghiák nyelvén társalognának. A viláklában csak az illető nyelven írt folyóiratok, újságok állnának a nyaraló diákok rendelkezésére. A MEFHOSz idegenforgalmi osztálya, a MEFHOSz TRAVEL már most elfogad kötelezettség nélküli előjegyzéseket egyelőre német, francia és olasz nyelvkurzussal egybekötött diáknyaralási akciójára. Érdeklődőknek díjmentesen küld ismertetőt. Cím: MEFHOSz TRAVEL, Budapest, IX., Ferenc-körút 38.

Halálozás. — *Brunowszky Rezső* c. kir. főigazgató életének 69. évében január 4-én Baján elhunyt. Január 5-én a Szent Rókus-kápolnából kísérték utolsó útjára a bajai köztemetőbe. A sírnál *Chobodiczky Alajos* igazgató mondott az intézet nevében búcsúbeszédet. Az elhunyt a losonci, majd a világháború után a bajai áll. tanítóképző-intézetnek volt érdemes igazgatója. A maga korában ismert tankönyvíró és az iskolai ügyvitelnek kiváló szakértője volt. Az általa igazgatott intézetek a rend és a hibátlan ösztönködésnek valósságos mintaképei voltak. Sok tanító emlékezik reá tisztelettel, hálával és szeretettel. — *Oswald József*, a kalocsai érs. rk. tanítóképző-int. és líceum ny. igazgatója, tb. kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő, életének 51. évében hosszú szenvedés után jan. 14-én elhunyt. Jan. 16-án a Szent Kereszt-kórház kápolnájából temették el nagy részvét mellett a központi papság közös sírboltjába. Éveken keresztül meleg szívvvel és a tanítóképzés didaktikai kérdéseinek mély megértésével töltötte be a kalocsai tanítóképző igazgatói tisztét. Tanárok és tanítványok sokasága hálás kegyelettel őrzi nemes személyének emlékét!

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek: az 1937. és 1938. év I. és II. felére vitéz Kádár Lajos, az 1939. és 1940. év I. és II. felére Székely Zoltán és Kishonti Barna, az 1939. év I. és II. felére Grynaeus Ida és Osváth Ferenc, az 1940. év I. felére Adám Zsigmond, az 1940. év II. felére Flóra Sándor, az 1940. év I. és II. felére Pócza József, Majzik Sándor, dr. Kramer Imre, Berényi Irén, Pálmai Lenke, a pécsi rk. tanítónőképző-intézet, M. Szegedi Janka dr., Horvay Ede, Mellau Márton és dr. Vekerdi Béla, az 1940. év I. és II. és az 1941. év I. felére Molitor Gusztáv, az 1940. év II. és az 1941. év I. és II. felére dr. Dunda Ernő, az 1940. és 1941. év I. és II. felére Gál Tinka, az 1940., 1941. és 1942. év I. és II. felére Tabódy Ida, az 1941. év I. felére Barcsai Károly, az 1941. év I. és II. felére a nagymarosi áll. el. iskola igazgatósága, a budapesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet igazgatósága, Csorda Romána, Emmert Klotild, Piros Gabriella, Raffaelli Rafaela, Szarvák Karitás, Wilsch Ludovika, a kőszegi rk. tanítónőképző-intézet igazgatósága, a sárospataki ref. tanítóképző-intézet igazgatósága, Zala Mária, Krizsaneczné Németh Edit, Kovács Ernő, a soproni Isteni Megváltó Leányai rk. tanítónőképző-intézet, a kecskeméti Angolkisasszonyok rk. tanítónőképző-intézete, Grész Leó, a kolozsvári áll. tanítónőképző-intézet és leánylíceum, Rados Gyula, Szelényi Dezső, a veszprémi Angolkisasszonyok rk. tanítónőképző-intézete, Szontagh Katalin, Loránth Erzsébet, a szatmárnémeti rk. tanítónőképző-intézet, a székesfehérvári rk. tanítónőképző-intézet, a kalocsai érseki rk. tanítónőképző-intézet, Lajos Éva, a pápai rk. tanítónőképző-intézet, Medgyesi Marida, M. Bárány Irén dr., a pesthidegkúti áll. elemi iskola igazgatósága, dr. Jakab Béla és a zsámbéki rk. tanítónőképző-intézet, az 1942. év I. és II. felére Füzesy János és a debreceni rk. tanítónőképző-intézet. Dr. Lux Gyula 100.— P alapító tagsági díjat fizetett. Végül Maurer Mihály és Jancsó Erzsébet tagdíjtörlesztés címén 4—4 P-t küldtek be. — Bp. 1941. I. 21. Frigyes Béla pénztáros.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.